T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı

140461

Yüksek Lisans Tezi

EVLİLİK UYUMU İLE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ

Hazırlayan

İdil KAYA
2501000039

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Gül ŞENDİL

İstanbul-2003

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

PSİKOLOJİ Bilim Dalında **2501000039** numaralı **İDİL KAYA'nın** hazırladığı "**EVLİLİK UYUMU İLE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ**" konulu **YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA~~ TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca **24.07.2003, PERŞEMBE** günü saat **10.00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....Kabulüne.....'ne* ~~**OYBİRLİĞİ**~~ **/OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ (2)	İMZA
PROF.DR.NURSEL TELMAN	Kabul	
DOÇ.DR.LEVENT KAYAALP	Düzeltme	
YRD.DOÇ.DR. TEVFİKA İKİZ TUNABOYLU	Düzeltme	
YRD.DOÇ.DR.PINAR ÜNSAL	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.GÜL ŞENDİL	kabul	

Besim Ömer Paşa Caddesi Beyazıt-34452-İstanbul
Tel:0212 440 00 00Fax: 0212 520 85 04

ÖZ

EVLİLİK UYUMU İLE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ

Bu çalışmanın temel amacı, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünün araştırılmasıdır. Çalışmada, anne-babaların evlilik uyumsuzluğunun çocukların davranışları üzerindeki etkisinde, ebeveynlerin aşırı kontrol, baskı-disiplin, ve çocuklarını reddedici tutumlarının aracı olup olmadığı ve ebeveynlerin demokratik tutum, eşitlik tanıma, ve kabullenme davranışlarının bu etkide hafifletici bir rol oynayıp oynamadığı incelenmiştir. Bu amaçla, 8-10 yaşlarındaki 84 çocuğun anne ve babalarına "Çift Uyum Ölçeği", "4-18 Yaş Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği" ve sadece annelere "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne formu)" uygulanmıştır. Bulgulara göre, annelerin saldırganlık ve kin davranışı, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır. Babalar için ise, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasında, çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alınmasından önce ve alındıktan sonra, anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının, evlilik uyumsuzluğunun çocuk üzerindeki etkisini hafifletme (tampon görevi görme) rolü için destek sağlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları, ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğu kabullenme ve reddetme, çocuk davranış problemleri.

ABSTRACT

THE ROLE OF CHILD REARING STYLES IN RELATIONSHIP BETWEEN MARITAL ADJUSTMENT AND CHILD BEHAVIOR PROBLEMS

The aim of the study is to examine the role of child rearing styles in relationship between marital adjustment and child behavior problems. Maternal and paternal child rearing styles were tested as potential mediators and moderators. This study assessed, whether negative child rearing styles (over protection, strict discipline, rejection) mediate the relationship between marital adjustment and child behavior problems or whether child rearing styles (authoritative and acceptance) moderate the effects of marital maladjustment on children. Parents from 84 intact families with a child 8–10 years of age participated in the study. In this study, "Dyadic Adjustment Scale", "Child Behavior Checklist For Ages: 4-18", "The Parental Attitude Research Instrument", "Parental Acceptance- Rejection Questionnaire" (Mother's Form) were applied to the parents.

As a conclusion, a relationship between marital adjustment and children's behavior problems was found only for mothers. No direct connection between fathers' marital adjustment and children's behavior problems was observed. Analyses revealed that, mothers' aggressiveness and hatred have a mediating role in the relationship between marital adjustment and child behavior problems. The findings support that the maternal child rearing styles play an important role in connections between marital adjustment and children's behavior problems. There is no relation between marital adjustment and children's behavior problems for fathers, before or after the effect of parent child relationships was controlled. Also, the association between marital adjustment and children's behavior problems wasn't significant under positive parent-child relationships. Findings didn't support the prediction that positive parent–child relationships buffer the effects of marital maladjustment on children.

Key words: Marital adjustment, Child rearing styles, Parent-child relations, Parental acceptance and rejection of the child, Child Behavior Problems

ÖNSÖZ

Bütün tez çalışmam boyunca, bilgi ve önerileri ile bana yol gösteren tez danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Gül Şendil'e, en derin teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, katılımcılara ulaşmamdaki yardımlarından ötürü, Melih İsfendiyar İlköğretim Okulu, Bostancı 23 Nisan Zehra Hanım İlköğretim Okulu ve Doğan Koleji'nin müdür, müdür yardımcıları ve rehber öğretmenlerine ve bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm anne ve babalara teşekkür ederim.

Tezimin istatistik işlemleri konusunda büyük katkısı olan, Sn. Ömer Uysal'a teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında ve her zaman bana destek olan başta Psk.Özgün Kızıldağ olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma, dostlarıma ve yaşamım boyunca her zaman sonsuz destekleri ve sevgileri ile daima yanımda olan sevgili anneme, babama, ablama ve bana olan inancını asla yitirmeyen Murat'a, en içten teşekkürlerimi sunarım.

İdil KAYA

Haziran, 2003

İÇİNDEKİLER

ÖZ iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLO LİSTESİ viii

GİRİŞ 1

1. ÇALIŞMAYLA İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. EVLİLİK UYUMU 4

1.2. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI 5

1.3. ÇOCUK DAVRANIŞ PROBLEMLERİ 10

2. EVLİLİK UYUMU, ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI VE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ 11

2.1. İLGİLİ HİPOTEZLER 13

2.1.1. YAYILMA HİPOTEZİ 13

2.1.2. TELAFİ HİPOTEZİ 16

3. EVLİLİK UYUMU İLE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR 18

4. ÇALIŞMANIN AMACI VE PROBLEMLERİ 22

5. EVLİLİK UYUMU VE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ

5.1. KATILIMCILAR 24

5.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 25

5.2.1. ANNE BABA BILGİ FORMU 25

5.2.2. ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ 25

5.2.3. ÇOCUK VE GENÇLER İÇİN DAVRANIŞ
DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ....26
5.2.4. AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ..27
5.2.5. AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERI FORMU (ANNE FORMU)....29
5.3. UYGULAMA....30
6. BULGULAR....32
SONUÇ....45
KAYNAKÇA....54
EKLER....59

TABLO LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 1. Anne ve Babaların Çift Uyum Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması....34
Tablo 2. Anne ve Babaların Aşırı Kontrol Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması.... 34
Tablo 3. Anne ve Babaların Arkadaşlık Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması....35
Tablo 4. Anne ve Babaların Baskı ve Disiplin Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması.... 35
Tablo 5. Annelerin ve Babaların Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması....36
Tablo 6.Annelerin Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği (Anne Formu) Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar....36
Tablo 7. Evlilik Uyumu, Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Çocuk Davranış Problemlerinin Birbirleri Arasındaki Korelasyonlar....37
Tablo 8.Annelerin evlilik uyumu ile AÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar.....40
Tablo 9. Çocuk Davranış Problemlerinin Yordayıcıları....41
Tablo 10. Babaların evlilik uyumu ile BÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar..... 42

GİRİŞ

Aile, evlilik, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt sistemlerinden oluşan bir sosyal sistemdir[1]. Bir sistem olarak aile kavramı, Ludwig Von Bertalanffy'nin[2], çalışmalarına dayanır. Bertalanffy'e göre insan yaşamının önemli fenomeni organizmadır. Ona göre, organizma, karşılıklı bağımsız parçalar ile karşılıklı etkileşim sürecinin karışımından oluşmuş bir yaşam biçimidir. Bertalanffy, yaşayan organizmanın açık bir sistem olduğunu, bilginin akışının sistemin içine ve dışına doğru olduğunu belirtir. Sistemi, karşılıklı etkileşim içinde olan parçalardan oluşan bir grup olarak tanımlar.[3] Aile terapisinde "sistem teorisi" olarak bilinen teori, genel sistem teorisi ve sibernetikten köklerini alan, birbiri ile bağlantı kavramlar serisidir. Sistem görüşüne göre, ailenin alt sistemlerinden her biri, birbirinden etkilenmekte ve birbirini etkilemektedir. Sistemin herhangi bir parçasındaki değişim, bütün sistemde bir değişikliğe yol açmaktadır. Sistem teorisinin temel kavramları, bütünlük, organizasyon ve kalıplaşmadır. Olaylar meydana geldikleri çevre içinde değerlendirilir ve dikkat, bireylerin özelliklerinden çok bağlantılar ve ilişkiler üzerinedir. Bu teorinin temel düşünceleri şunlardır: bütün, parçalarının toplamından daha büyüktür, her parça, ancak bütünün bağlamında anlaşılabilir, herhangi bir parçadaki değişim, diğer tüm parçaları etkileyecektir. Parçalar, sistemi dengede tutabilmek için sürekli değişirler. Bütün sistemler mevcut hallerini korumaya çalışırlar ve bir denge içerisindedirler. Sistem, parçalar arasındaki bağın kalıbı değiştikçe, şeklini korur[4].

Sistem teorisyenlerinin de öne sürdüğü gibi, ailede yaşanan her olay, üyelerinin etkilenmesine yol açar. Evlilik alt sisteminde yaşanan bir olay (örneğin evlilik uyumsuzluğu), diğer alt sistemleri (örneğin ebeveyn-çocuk ilişkisini) de etkileyecektir. Evlilik ilişkileri, bu üç alt sistem içerisinde, aile birliğinin çekirdeği

---

[1] Salvador Minuchin, **"Families and family therapy"**, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1974

[2] Peter Steingrass, The Conceptualization of Marriage from a Systems Theory Perspective, **Marriage and Marital Therapy, Psychoanalytic, Behavioral and Systems Theory Perspectives,** edited by: Thomas J. Paolino & Barbara S. Mc Crady, 1978, Brunner / Mazel Publishers, New York.

[3] Peter Steingrass,a.g.e.

[4] Peggy Papp, **The Process of Change**, 1983, The Guilford Press, New York, pp.7.

ve aile hayatının kalitesinin tayininde anahtar etken olarak görülmektedir[5]. Bu alt sistemde yaşanan olumsuzluklar, başta çocuklar olmak üzere, aile fertlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla evlilik ilişkisinin çocuklar üzerindeki etkileri sıklıkla araştırılmıştır. Evlilik uyumsuzluğunun, çocuklar üzerinde çeşitli olumsuz etkilere sahip olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar, evlilik uyumsuzluğunun çocuklarda, düşük güvenli bağlanma ilişkilerine[6], içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemlerine[7] [8], bozulmuş akran ilişkilerine[9] ve problem çözme başarısızlıklarına[10] yol açtığını göstermiştir. Ancak, evlilik uyumsuzluğundan her çocuğun aynı şekilde etkilenmediği görülmüştür. Evlilik uyumsuzluğuna maruz kalan, ama bundan etkilenmeyen, davranış problemi yaşamayan çocuklar da vardır. Yani evlilik uyumsuzluğu ve çocuklardaki davranış problemleri arasında basit bir neden sonuç ilişkisi bulunmamaktadır[11]. Son yıllarda, evlilik uyumsuzluğu ile çocuğun davranışları arasındaki ilişkinin altındaki süreçler araştırılmaya başlanmıştır[12] [13]. Evlilik uyumsuzluğu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide rol oynayan bir çok faktör vardır. Bu durum evlilik uyumsuzluğu ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin daha ayrıntılı incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu ilişkiyi anlamaya çalışan araştırmacılar, sıklıkla evlilik uyumsuzluğu ve çocuk davranışları arasındaki ilişkide rol oynayan faktörlerden biri olan çocuk

---

[5] Osnat Erel & Bonnie Burman, "Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta analytic review", **Psychological Bulletin**, Vol.118 (1), 1995, pp.108-132.

[6] Margaret T. Owen & Martha J. Cox, "Marital conflict and the development of infant parent-attachment relationships", **Journal of Family Psychology**. Vol.11 (2), 1997, pp.152-164.

[7] Lynn Fainsilber Katz & John M. Gottman, " Patterns of marital conflict predict children's internalizing and externalizing behaviors", **Developmental Psychology**, Vol.29 (6), 1993, pp.940-950.

[8] Gordon T Harold, Frank D. Fincham, Lori N. Osborne & Rand D. Conger, "Mom and dad are at it again: Adolescent perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress". **Developmental Psychology,** Vol.33, 1997, pp.333-350.

[9] Lynn Fainsilber Katz & John M. Gottman, "Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and co-parenting mechanisms". In J. P. McHale, & P. A. Cowan (Eds.). Understanding how family-level dynamics affect children's adjustment: Studies of two-parent families. New directions for child development, No. 74. 1996, pp. 57-76. San Francisco: Jossey-Bass, Inc.

[10] Joan B. Kelly, "Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: a decade review of research. **Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, Vol.39 (8), 2000, pp. 963-973.

[11] John H. Grych & Frank D. Fincham, "Marital conflict and childrens adjustment: a cognitive contextual framework", **Psychological Bulletin**, Vol.108, 1990, pp.267-290.

[12] Patrick T. Davies & E. Mark Cummings, "Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis", **Psychological Bulletin,** Vol.116 (3), 1994, pp. 387- 411.

[13] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e.

yetiştirme tutumlarının rolünü araştırmışlardır[14]. Bu çalışmada da, evlilik uyumsuzluğu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü incelenmiştir. Evlilik uyumsuzluğunun, çocuk yetiştirme tutumlarının bazı yönlerini değiştirerek, çocuk davranışını dolaylı olarak etkilediği öne sürülmektedir[15]. Evlilik uyumsuzluğunun çocuk yetiştirme tutumlarında etkisi olduğunu savunan yayılma hipotezi, evlilik uyumsuzluğunda yaşanan olumsuz duyguların, çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebildiğini öne sürmektedir[16]. Bu hipoteze göre, anne ve babaların uyumlu evlilikleri, çocuklarıyla olan ilişkilerini de olumlu etkileyecektir. Evlilik ilişkilerinin uyumsuz olduğu tersi durumlarda ise ebeveynlerin çocuklarıyla da olan ilişkilerinde olumsuzluklar gözlenecektir[17]. Bu açıdan bakıldığında, evlilik uyumsuzluğu ve çocuk uyumu arasındaki ilişkide, çocuk yetiştirme tutumlarının aracı etkisinden söz edilebilir. Ayrıca, olumlu ve destekleyici çocuk yetiştirme tutumlarının, evlilik uyumsuzluğunun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini hafiflettiği ve çocukların stresle başa çıkmalarına yardımcı olabileceği öne sürülmüştür[18] [19] [20].

Evlilik uyumu ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek, evlilik uyumunun çocukları nasıl etkilediğini açıklamada aydınlatıcı sonuçlara ulaşmak için önemli görülmektedir. Ancak, çocuk yetiştirme tutumlarının, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı ve hafifletici olarak rolünü birlikte araştıran çok az çalışma vardır. Ülkemizde ise bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, çalışmamızda evlilik uyumu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının aracı ve hafifletici rolü incelenmiştir.

---

[14] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.
[15] Robert Fauber, R. Forehand, A. M. Thomas & M.Wierson, "A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting", **Child Development**, Vol.61, 1990, pp.1112-1123.
[16] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[17] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[18] E. Mark Cummings & Patrick T. Davies, **Children and Marital Conflict, The Impact of Family Dispute and Resolotion,** The Guilford Press, New York. 1994
[19] Robert E. Emery, "Interparental conflict and the children of discord and divorce", **Psychological Bulletin**. Vol.82 (2), 1982, pp.310-330.
[20] Lynn F. Katz & John M. Gottman, "Buffering children from marital conflict and dissolution". **Journal of Clinical Psychology,** Vol.26, 1997, pp.157-171.

1.ÇALIŞMAYLA İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. Evlilik Uyumu

Evlilik uyumu kavramı, araştırmacıların "uyum", "doyum" ve "mutluluk" kavramlarına atfettikleri anlamlara göre farklılaşmaktadır. Evlilik uyumu kavramının ne olduğuna dair genel bir uzlaşma görülmemekte, araştırmacılar, kavrama farklı tanımlamalar getirmektedirler[21]. Melville'in aktardığına göre, Burgess ve Wallin, uyumlu bir evliliği, evlilikteki önemli konularda, karı ve kocanın fikir birliği içersinde olması, ortak ilgi ve değerlere sahip olması ve evliliklerine dair çok az şikayete sahip olmaları veya hiç şikayete sahip olmamaları şeklinde tanımlamakta, sosyolog Wesley Burr ise evlilik doyumunu, bireyin hedef ve isteklerini elde etmesi deneyimini yaşadığı subjektif bir durum olarak tanımlamıştır[22].

Evlilik terapistleri, evlilikte uyumun bozulması, çatışmaların yaşanması konusunda farklı yaklaşımlara sahiptirler. Sistemik yaklaşımlar, evliliği aile bağlamı içerisinde değerlendirir. Çiftin problemleri, bir üst boyutta düzeni sağlayan mekanizmaların bir yönüdür. Bu sebeple karı-koca ilişkisi, ailenin bir alt sistemi olarak ele alınmalı, daha geniş sistemin işleyişi içersinde değerlendirilmelidir. Bowen[23], evlilik doyumunun önemli bir unsurunun bireyin kendi ailesinden farklılaşması veya özerklik gelişimi ile bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Ona göre, kişiler, a) benzer aile deneyimleri tekrarlayan partnerler aramaya eğilimlidirler, b) aynı psikolojik gelişimde işlev gösteren potansiyel eşleri beğenirler, c) eşlerinin, kendi gelişimsel başarısızlıklarını telafi etmelerini beklerler. Evlilikte çatışma, bireyler birbirlerinden içsel olarak ayrımlaşmamış olduğunda ortaya çıkar. Ayrımlaşamama, ne kadar çok olursa, ilişkide evlilik problemlerinin görülme sıklığı da o kadar fazlalaşır. İletişimci aile terapistleri, evlilik çatışmasının, birbiriyle evlenen kişilerde varolan psikopatolojilerden kaynaklanmadığını, çatışmanın, onların

---

[21] Keith Melville, **Marriage and Family Today**, Random House,New York,1988, pp.302-303.
[22] Keith Melville, i.y.e.
[23] Alan S. Gurman, a.g.e.

etkileşimlerinin sonucu oluştuğunu belirtirler[24]. İletişimci aile terapistlerinden biri olan Haley'e göre, evlilik çatışmasındaki temel odak, eşler arasındaki güç savaşımıdır. Evlilik çatışmaları, eşlerin hangi kurallara uyacakları, birbiriyle tutarsız olan kuralları yürürlüğe koyma girişimleri ve kuralların kimin tarafından konulması gerektiği konusundaki anlaşmazlıklardan kaynaklanır[25]. Davranışçı çift terapistleri, evlilikte meydana gelen problemleri, bir eşin, ötekinin davranışlarını değiştirme çabaları veya ilişki becerilerinden yoksunluk ile açıklamışlardır[26]. Spanier[27], evlilik uyumunu, yüksek veya düşük uyuma yaklaşılan bir boyut veya kalitatif bir değişim olarak iki şekilde değerlendirmektedir. Bu sürecin sonuçlarını, eşler arasında sorun yaratan farklılıklar, kişiler arası gerilim, ilişkide doyum, eşler arası birliktelik ve ikilinin işlevselliğinde önemli olabilecek konularda fikir birliği etkenlerine göre değerlendirir.

Bu çalışmada evlilik uyumu, Spanier'in tanımlamasına göre ele alınmıştır.

1.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları

Bu çalışmada, evlilik uyumu ve çocuk davranışları arasındaki ilişkiyi etkilediği düşünülen, iki önemli çocuk yetiştirme tutum boyutuna bakılmıştır. Bu boyutlar, ebeveynliğin "davranışsal veya psikolojik kontrol" boyutu ve ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağı açıklayan "çocuğu kabullenme, reddetme" boyutudur. Davranışsal kontrol, çocuk yetiştirme tutumlarının çeşitli boyutlarını içerir. Bu boyutlar, kuralların düzenlenişini, bu kuralların uygulanışını, çocukların nerede olduğunu izleme ve çocukların diğerleri üzerindeki hareketlerinin sonuçlarını vurgulayan disiplin tekniklerini içerir[28]. Kabullenme ve reddetme boyutu ise, ebeveynler ile çocuk arasındaki duygusal bağ ile ilgili olan sıcaklık boyutunu

---

[24] Alan S. Gurman, a.g.e.
[25] Jay Haley, **İletişim**, Çark Yayınları,Ankara,1988
[26] Alan S. Gurman, a.g.e.
[27] Graham B. Spanier, "measuring dyadic adjustment: new scale for assessing the quality of marriage and similar dyads", **Journal Of Marriage And The Family**, Vol.38, 1976, pp.15-28.
[28] E. Mark Cummings, Patrick Davies & Susan B. Campbell, "**Developmental Psychopathology and Family Process. Theory, Research and Clinical Implications**", The Guilford Press, New York, 2000

içermektedir. Rohner[29] tarafından geliştirilen "ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetme teorisi", ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetmelerinin nedenlerini, sonuçlarını ve bağlantılı oldukları diğer değişkenleri öngörmek ve açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu teori, ebeveynlerin çocuklarını reddetmelerinin, hem çocuk hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışlarında olumsuz etkilerinin olduğunu öngörmektedir. Kabullenme, ebeveynlerin çocuklarına karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır. Reddedici çocuk yetiştirme tutumu ise, çocuğun anne ve baba tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutuma sahip anne ve babaların çocukları çoğu kez, ebeveynleri tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun, reddedici olduğu açıkça görülen davranışlara maruz kalırlar. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir. Saldırganlık ve kin davranışları, çocuğa karşı düşmanlık, kızgınlık ve öfke duygularına işaret eder. İlgisizlik ve ihmal davranışları, ebeveynin sorumsuz olması ve çocuğunun ihtiyaçlarına karşı duyarsız olmasıyla ifade edilebilir. Ayrıştırılmamış reddetme davranışları ise, ebeveynin kendisini, çocuğuna karşı sevgisiz olarak algılaması ancak bunu, ilgisizlik ve ihmal veya saldırganlık ve kin davranışlarına bağlamamasıdır. Teori, ebeveynlerin kabullenme ve reddedici davranışlarının, çocukların kişilik gelişimini biçimlendirmede büyük etkisinin olduğunu varsayar. Ebeveynler veya diğer bağlanılan kişilerden gelecek olumlu tepkilere duyulan duygusal istek, çocuklar için güçlü bir güdüdür. Bu ihtiyaç, bağlanılan kişilerce karşılanmadığında çocuklar, duygusal ve davranışsal olarak farklı şekillerde tepki verebilirler. Reddedilen çocuklar, anksiyeteli ve güvensiz hissedebilmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin reddedici çocuk yetiştirme tutumu, çocuk ve yetişkinlerde diğer

[29] Ronald P. Rohner, Abdul Khaleque & David E. Cournoyer, 2002, Parental acceptance and rejection teory. Retrieved October 20, 2002 from http://www.ucc.uconn.edu/~rohner/intropar.html

kişilikle ilgili sonuçlara yol açabilir. Bunlar, düşmanlık, agresyon, pasif agresyon, düşük benlik değeri ve olumsuz bir dünya görüşü gibi sonuçlardır[30].

Davranışsal kontrol ve kabullenme-reddetme boyutlarını bilmek, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuk davranışlarında görülen farklı etkilerini anlamada avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, çocukların içselleştirme davranışları (ör.depresyon), yüksek seviyede psikolojik kontrolün sonucu iken, yüksek davranışsal kontrol (ör.izleme, sıkı disiplin) çoğunlukla düşük düzeyde dışsallaştırma problemleriyle ilgilidir[31].

Darling ve Steinberg'in[32] belirttiğine göre, Baumrind, hem sorumluluk, sıcaklık, uygunluk gibi ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal ilişkilerinin, hem de tutarlı disiplin gibi ebeveynsel kontrollerin sağlıklı çocuk gelişimi için, önemli olduğunu vurgulamıştır. İlki, çocuklarda özerkliği, kendilik değerini, özdenetimi içeren bireyselliği beslerken, sonraki, çocuğun topluma katkıda bulunan bir birey olma yönündeki gelişimini destekler[33]. Bu görüşlerden yola çıkarak, Baumrind, niteliksel olarak 3 değişik çocuk yetiştirme tutumunu ifade eden, bir sınıflama oluşturmuştur. Bu tutumlar, otoriter, demokratik (açıklayıcı/otoriter) ve izin verici çocuk yetiştirme tutumlarıdır.

Demokratik ebeveynler, çocuklarla etkileşimlerinde sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinler ve aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar ve onların otonomi ve bireysellik özeliklerini teşvik ederler. Baumrind ve onun görüşlerini esas alan araştırmacıların çalışmalarında, demokratik ailelerde yetişen çocukların, izin verici yada otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik başarı, sosyal gelişim, benlik saygısı gibi ölçümlerde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür[34].

---

[30] Ronald P. Rohner, Abdul Khaleque & David E. Cournoyer, a.g.e.
[31] E. Mark Cummings, Patrick T. Davies & Susan B Campbell, a.e.
[32] Nancy Darling & Laurence Steinberg, "Parenting style as context: an integrative model", **Psychological Bulletin**,Vol.113(3), 1993, pp.487-498.
[33] Nancy Darling & Laurence Steinberg, a.e.
[34] Ayşen Yılmaz, "Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar", **Türk Psikoloji Yazıları**, No: 3(1), 1999, s.99-118

Otoriter çocuk yetiştirme tutumlarında, ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymasını ve itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında cezalandırılırlar. Ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından, söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler. Çocuklara çok fazla duygusal destek ve sevgi gösterilmez. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar, duygu ve düşüncelerini kolay ifade edemeyen, otorite varlığında sinen ancak otoritenin olmadığı durumlarda kurallara aykırı davranan çocuklar olarak görülmektedirler.

İzin verici çocuk yetiştirme tutumlarında ise, aile içinde genellikle çok fazla ilgi ve denetim bulunmaz. Bu tip aileler, çocuklarına çok fazla özgürlük verirler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar[35] [36].

Sümer ve Güngör'ün[37] belirttiğine göre, Maccoby ve Martin, Baumrind'den farklı olarak, çocuk yetiştirme tutumlarını duyarlılık ve talepkarlık-kontrol olmak üzere iki boyut açısından ele almışlardır. Onlara göre, demokratik ebeveynler talepkarlık-kontrol ve duyarlılık düzeyini çocuğun gelişim düzeyi ve ihtiyaçları doğrultusunda uzlaştırabilirler. Otoriter ebeveynler ise, çocuklarına karşı, yüksek seviyede talepkar olmakta ancak düşük seviyede duyarlılık göstermektedirler. Maccoby ve Martin, Baumrind'in izin verici stilinin iki farklı kategoriyi içerdiğini ileri sürmüşlerdir. Bunlar, izin verici-müsamahakar ve izin verici-ihmalkar çocuk yetiştirme tutumlarıdır. İzin verici-müsamahakar ebeveynler, yüksek seviyede sevgi, ilgi ve düşük seviyede denetim sergilerken, izin verici-ihmalkar ebeveynler ise çocukları üzerinde ne yeterli bir denetim oluşturlar, ne de onlara yeterince yakınlık ve sevgi gösterirler.

Bu çalışmada, çocuk yetiştirme tutumlarının davranışsal veya psikolojik kontrol ile ilgili boyutları olan ebeveynlerin demokratik tutum, aşırı kontrol, baskı

---

[35]Nebi Sümer & Derya Güngör, "Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, N:14 (44), 1999, s.35-58

[36] Ayşen Yılmaz, a.g.e.

[37]Nebi Sümer & Derya Güngör, a.g.e.

ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağ ile ilgili olan kabullenici ve reddedici tutumları ele alınmıştır.

1.3. Çocuklardaki Davranış Problemleri

Çocuklardaki davranış problemleri denildiğinde içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri kastedilmektedir. İçselleştirilmiş davranışlar içe kapanma, melankoli, depresyon gibi tepkileri içerirken, dışsallaştırılmış davranışlar ise saldırganlık gibi dışa yönelik tepkileri içermektedir. İçselleştirme problemi yaşayan çocuklar, olumlu davranış sergilemekte, ancak kendilerini korkak ve suçlu hissetmektedirler. Dışsallaştırma problemi olanlar ise, problemlerini dışa yansıtırlar, diğerleri için zararlı olabilen antisosyal davranışlar sergilerler[38]. Öz'ün[39] belirttiğine göre, Crockenberg ve Forgays, evlilik çatışması sırasında çocuk tarafından yaşanan duyguların, çocuğun davranış probleminin şekliyle ilgili olduğunu öne sürmektedir. Buna göre, ebeveynleri tartışırken mutsuzluk hisseden çocuklar, içselleştirme davranışları geliştirirken, kızgınlık hisseden çocuklar, dışsallaştırma problemleri geliştirirler.

Evlilik uyumsuzluklarının çocuklardaki davranış problemleri üzerindeki etkisini belgeleyen çok sayıda literatür bulunmaktadır[40] [41] [42]. Evlilik uyumsuzluğu ve çatışması yaşayan ebeveynlerin çocuklarının, hem dışsallaştırma (ör. saldırganlık, davranım problemleri) hem de içselleştirme (ör.anksiyete, depresyon) davranış problemleri geliştirmek için yüksek riskte oldukları bulunmuştur[43] [44] [45].

Bu çalışmada, çocuklarda son 6 ayda görülen içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerin toplamı, çocuk davranış problemleri olarak ele alınmıştır.

---

[38] İnci Pınar Öz, "The Relationship Between Children's Adjustment Problems and Their Perceptions of Marital Conflict", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1999.
[39] İnci Pınar Öz, a.e.
[40] E. Mark Cummings & Patrick T. Davies, a.g.e.
[41] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e
[42] Lynn F. Katz & John M. Gottman,1993, a.g.e.
[43] Cheryl Buehler v.d. "Interparental conflict and youth problem behaviors: A meta-analyses". **Journal of Child and Family Studies**, Vol.6, 1997, pp. 233-247.
[44] Gordon T Harold v.d., a.g.e.
[45] Lynn F. Katz & John M. Gottman,1993, a.g.e.

2. EVLİLİK UYUMU, ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI VE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Evlilik uyumsuzluğu ve çocukların davranış problemleri arasındaki bağ uzun zamandır bilinmektedir [46] [47] [48].

Araştırmacılar, evlilik uyumsuzluğu ve çatışmasının çocuk üzerindeki etkilerini incelerken çocukların çatışma anı ve hemen sonraki dönemde gösterdikleri kısa dönem tepkileri ile, uzun dönem tepkilerini ele almışlardır. Ağlama, donup kalma gibi stres belirtileri, üzüntü, korku ve kızgınlık gibi duygusal tepkiler ve somatik tepkiler, kısa dönem tepkilerine örnek verilebilir. İçselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranışları içeren davranışsal tepkiler ise, evlilik uyumsuzluğu durumunda görülebilen uzun dönem tepkileridir. İçselleştirilmiş davranışlar, içe kapanma, depresyon gibi tepkileri içerirken, dışsallaştırılmış davranışlar ise saldırganlık gibi dışa yönelik tepkileri içermektedir[49] .

Evlilik uyumsuzluğu veya çatışmasının çocuk uyumu üzerinde doğrudan etkileri bulunduğunu öne süren araştırmacılara göre, ebeveynler, aralarındaki problemleri çözme yolları ve birbirleriyle uyuşmazlığa düştüklerinde kullandıkları, stresle baş etme yollarıyla, çocuklarına model oluştururlar[50] [51]. Çocuklar, model alma ve ikili öğrenme yoluyla, ebeveynlerin çatışma sırasında kullandıkları taktiklere benzeyen davranışlar (saldırganlık, geri çekilme gibi) geliştirebilirler. Evlilik ilişkilerinin çocuk üzerindeki etkisini inceleyen diğer araştırmacılar ise, evlilik çatışmasının etkili ebeveynliği bozduğunu öne sürmektedirler. Onlara göre evlilik

---

[46] Robert E. Emery, a.g.e.
[47] Mark Cummings & Patrick T. Davies, a.g.e.
[48] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e
[49] Mark Cummings & Patrick T. Davies, a.g.e
[50] Robert Emery, Frank D. Fincham & E. Mark Cummings, "Parenting in context: systemic thinking about parent conflict and its influence on children", **Journal of Consulting and Clinical Psychology,** Vol.60, 1992, pp.909-912
[51] Frank D. Fincham, John H. Grych, L. N. Osborne, "Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research", **Journal of Family Psychology,** Vol.8 (2), 1994, pp.128-140.

çatışması çocukların uyumunu, dolaylı olarak ebeveynlik uygulamalarını ve ebeveyn-çocuk ilişkileri kalitesini değiştirerek etkilemektedir[52] [53].

Çocuk yetiştirme tutumlarının, evlilik uyumsuzluğu ve çocuk problemleri arasındaki ilişkideki hafifletici rolü araştırmacılarca ilgi görmüştür. Araştırmalar göstermiştir ki, çatışmalı ailelerde olmalarına rağmen bundan etkilenmeyen çocuklar da mevcuttur. Olumlu ve destekleyici ebeveynlik davranışlarının, yüksek çatışmalı evlerde yaşayan çocukları, evlilik uyumsuzluğunun olumsuz etkilerinden koruduğu ve çocukların stresle başa çıkmalarına yardımcı olabileceği öne sürülmüştür [54] [55] [56] [57]

Evlilik, ebeveynlik ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkiler her iki ebeveyn için aynı olmayabilir. Araştırmacılar, evlilik çatışmasının ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin babalar için, annelerden daha güçlü olduğunu öne sürmektedirler[58] [59] [60] [61]. Evlilik uyumu ile babalığın, anneliğe göre daha fazla bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Bu muhtemelen, babalık rollerinin daha az belirgin olmasından kaynaklanıyor olabilir. Grych ve Fincham'a[62] göre babalar annelere kıyasla, çocuklarından daha fazla uzaklaşmakta ve geri çekilmektedirler. Babalar, rahatsızlık yaratan evliliklere, geri çekilerek ve çocuklarına karşı zorlayıcı davranışlar sergileyerek tepki vermektedirler. Frosch ve Mangeldorf[63], çalışmalarında annelerin çocuklarına karşı sıcaklık ve yakınlık davranışlarının evlilik çatışmasının , çocuklar üzerindeki etkilerini, babalara kıyasla daha fazla hafiflettiğini

---

[52] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.
[53] Robert Fauber, R. Forehand, A. M. Thomas & M. Wierson,a.g.e.
[54] Mark Cummings & Patrick T. Davies, a.g.e
[55] Robert E. Emery, a.g.e.
[56] Lynn F. Katz & John M. Gottman,1997, a.g.e
[57] Michael Criss & Gregory S. Pettit, "Parenting as a meditor and moderator in the association between marital conflict and child adjustment: a longitudinal study", Poster presented at the biennial Conference on Human Development,1992
[58] Gene H. Brody, Anthony D. Pillegrini & Irving E. Sigel, "Marital quality and mother-child and father-child interactions with school-aged children", **Developmental Psychology**,Vol.22 (3), 1986,
[59] Jay Belsky, "Parental and nonparental child care and children's socioemotional development: a decade in review", **Journal of Marriage and the Family**, Vol, 52, 1990, pp.5885-903.
[60] Belsky, Youngblade, Rovine ve Volling,a.g.e.
[61] Margaret T. Owen & Martha J. Cox, a.g.e.
[62] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e
[63] Cynthia A. Frosch & Sarah C. Mangelsdorf, "Marital behavior, Parenting Behavior, and Multiple Reports of Preschoolers' Behavior Problems: Mediation or Moderation?" **Developmental Psychology**, Vol. 37 (4), 2001, pp.502-519

bulmuşlardır. Criss ve Pettit[64] ise, annelerin olumlu ebeveynliğinin, evlilik çatışmasının çocukların dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisini hafiflettiğini bulmuşlardır. Bu bulgulara göre, anneler, evlilik çatışması olan ailelerde, çocuklarına karşı daha fazla yakınlık ve sıcaklık gösterdikleri, düşünülebilir. Ancak, çok sayıda araştırma durumun böyle olmadığını ortaya koymuştur. Evlilik uyumsuzluğu ve çatışması, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini önemli oranda etkilemektedir. Evlilik çatışması yaşayan annelerin, evlilik çatışması yaşamayan annelere göre, çocuklarına karşı daha az ilgili ve daha olumsuz oldukları bulunmuştur[65] [66].

Ayrıca, ebeveynler arası çatışma ile ebeveynlik arasındaki bağı inceleyen bazı araştırmacılar, çocuğun cinsiyetinin de evlilik ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi etkilediğini bulmuşlardır. Her iki cinsiyeti de karşılaştıran araştırmacılar erkeklere ebeveynleri tarafından, daha sert cezalar verildiğini bulmuşlardır[67]. Evlilik çatışmasının erkekler üzerinde, kızlara göre olumsuz sonuçlar doğurduğu ileri sürülürken, bu iki nedenle açıklanmaktadır: a) Erkek çocukların ebeveynlerinin çatışmasına tepkileri kızlardan daha açık olabilir, b) Ebeveynler, kızlarını, çatışmalardan oğullarına oranla daha fazla koruyabilirler[68]. Krishnakumar ve Buehler[69] ise bu görüşe karşın, ebeveynler arası çatışma ile ebeveynlik kalitesi arasındaki ilişkinin, erkeklerde kızlardan daha fazla görülmediğini belirtmiştir. Onlara göre, ebeveynlerin genel evlilik kalitesi, kızlarını oğullarından daha olumsuz etkilemektedir. Kızların, evlilik uyumsuzluğunda daha fazla araya girmeye çabaları cezalandırılmalarıyla sonuçlanabilmektedir.

2.1. İlgili Hipotezler

2.1.1. Yayılma Hipotezi

---

[64] Michael Criss & Gregory S. Pettit,a.g.e.
[65] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[66] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e
[67] Ambika Krıshnakumar, Cheryl Buehler, "Interparental conflict and parenting behaviors: a meta-analytic review. Family Relations", Vol.49 (1) ,.2000, pp. 25-45
[68] Mark Cummings, Patrick T. Davies, a.g.e
[69] Ambika Krıshnakumar & Cheryl Buehler, a.g.e

Stres konusundaki sosyolojik literatürden adapte edilen yayılma (spillover) terimi, ruh hali, duygu veya davranışın bir ortamdan diğerine doğrudan aktarılmasını ifade eder. Yayılma hipotezi, bir alt sistemde (örneğin evlilik alt sistemi) meydana gelen duyguların, bir diğer sisteme (ebeveyn-çocuk alt sistemi) yayıldığını ileri sürer[70]. Bu hipoteze göre evlilik uyumsuzluğu, ebeveynlik uygulamalarına yayılmakta ve ebeveynlerin çocuklarıyla ilişki biçimlerinde bazı değişikliklere yol açabilmektedir. Örneğin, evlilik uyumsuzluğu yaşayan ebeveynler, çocuklarına karşı düşmanca ve reddedici davranabilir veya tutarsız ve sert bir disiplin kullanabilirler[71] [72].

Evlilik uyumsuzluğunun yayılıp ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyebileceği dört yayılma mekanizması bulunmaktadır. Bu mekanizmalar, aile sistemleri teorisinden, sosyal öğrenme teorisinden, sosyalizasyon araştırmalarından ve sosyolojik teoriden alınmıştır.

Bu dört mekanizmanın, aile sistemleri literatüründen alınan birincisi, evlilik ilişkisindeki sıkıntının çocuğa yöneltilmesidir. Uyumsuz veya çatışmalı ebeveynler, evlilik ilişkisindeki problemlerini genellikle reddetmekte ve bunun yerine çocuklarının gerçek ya da hayali problemlerine odaklanmaktadırlar. Çocuk, ebeveynlerini evlilik çatışması tehdidinden uzaklaştırmak için, davranış problemleri ortaya koyabilir ya da olan problemi arttırabilir [73]. Çocuğun yanlışları ya da davranış problemlerine odaklanma, ebeveynleri ve aileyi çatışmalardan ve evlilik alt sistemindeki zorluklardan uzaklaştırır. Birbirleriyle doğrudan baş edemeyen ebeveynler, çocukları için endişelenerek birleşir ve çatışmalarını çocuğu aşırı koruma ya da suçlama şeklinde bastırırlar. Bu düşünce, Krishnakumar ve Buehler'in[74] belirttiği gibi, aile sistemi araştırmacılarından Haley'e göre "günah keçisi" ve

---

[70] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[71] Ambika Krıshnakumar & Cheryl Buehler, a.g.e.
[72] Cheryl Buehler & Jean M. Gerard, "Marital conflict, inefective parenting, and adolescents' maladjustment" **Journal of Marriage & Family**, Vol. 64, 2002, Issue 1.
[73] Osnat Erel &Bonnie Burman,a.g.e.
[74] Ambika Krıshnakumar & Cheryl Buehler,a.g.e.

Bowen'a göre "aile projeksiyonu" olarak kavramlaştırılmıştır. Bu tür davranış, genellikle evlilik ilişkisinde gerginliği azaltır, yapay dayanışmalar yaratır ama ebeveynlerin çocuğu yanlış bulmalarına veya çocuğu reddetmelerine de neden olabilir[75].

Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve evlilik ilişkisi arasında olumlu bir bağlantı olduğunu öne süren ikinci mekanizma, sosyal öğrenme teorisinden gelmektedir. Sosyal öğrenme teorisi, çocuğun, anne ve babasının davranışlarını model aldığını vurgulamaktadır[76]. Yapılan çalışmalar, uyumlu bir evlilik içindeki çiftlerin, sıcaklık ve özen içeren bir etkileşim modeli sunduklarını, stresli evlilik içindeki ebeveynlerin ise sıcaklıktan yoksun olan bir etkileşim modeli sunduklarını göstermektedir[77]. Çocuklar, anne ve babalarını gözleyerek kişiler arası iletişimi öğrenirler. Uyumsuzluk veya çatışma sırasında, ebeveynlerin düşmanca davranışları çocuklara, çatışmanın çözümü için olumsuz bir model sağlar. Evlilik çatışmasını takiben, ebeveynler, hayal kırıklığı ve öfkeden, çaresizliğe kadar değişebilen duygusal durumlarına dayanarak, çocuklarına daha az övgü, cesaretlendirme veya empatik destek sağlayabilir, hatta cezalandırıcı buyruklar verebilirler[78]. Sosyal öğrenme teorisi, evlilik etkileşiminde gözlenen benzer davranışların, ebeveyn-çocuk etkileşiminde de gözleneceğine dair görüşleri bakımından yayılma hipoteziyle tutarlılık göstermektedir.

Üçüncü yayılma mekanizması, evlilik uyumsuzluğunun anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemesine odaklanmaktadır. Buna "sosyalizasyon hipotezi" denmektedir[79]. Sosyalizasyon hipotezi, evlilik uyumsuzluğu yaşayan ebeveynlerin daha az tutarlı bir disiplin sergilediklerini öne sürmektedir. Çocuk yetiştirme, ebeveynler arasında sık rastlanan tartışma konularından biridir. Buna göre, disiplindeki tutarsızlığın, evlilik stresinden kaynaklandığı görüşü ortaya

[75] Robert Fauber, R. Forehand, A. M. Thomas & M. Wierson,a.g.e.
[76] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.
[77] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.e.
[78] Ambika Krıshnakumar & Cheryl Buehler,a.g.e.
[79] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.

atılmıştır. Ebeveynlikteki tutarsızlık iki kaynaktan doğabilir. Birincisi, çocuk yetiştirme konusunda zayıf iletişim ve anlaşmazlıkların, uyumsuz ebeveynler arasında, farklı disiplin davranışlarına yol açabilir olmasıdır. İkincisi ise, çatışmalı evlilik ilişkilerinin, bir ebeveynde farklı ebeveyn uygulamalarına neden olabilmesidir. Örneğin, bir ebeveynin davranışı, diğerinin o anda mevcut olup olmamasına bağlı olarak değişebilir[80]. Her iki durumda da, çocuklar için çizilen sınırlar, belirsiz ve bazen de tutarsız hale gelir. Bu durum, çocukların bu durumu kısa süreli avantajları için kullanmaları için fırsat yaratabilir.

Dördüncü yayılma mekanizması, Erel ve Burman'ın[81] aktardığına göre, aile stresi ve rol gerginliğine dair sosyoloji literatüründen alınmıştır. Bu mekanizma, evlilik ilişkisinde ve anne-baba-çocuk üçlüsünde yaşanan problemlerin, stres oluşturduğunu ve bu stresin diğer ilişkilere yayıldığını öne sürer. Mekanizma, evlilik ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin birbirini üç yönde etkilediğini öne sürmektedir. Birinci etki yönü, evlilik ilişkisinden ebeveyn-çocuk ilişkisine doğrudur. Bu etki yönünün altında yatan düşünce, birisi stres altındayken (bu olayda evlilik stresi) duygusal olarak, çocuğun ihtiyaç ve arzularını hassas bir şekilde izleyip cevap verecek durumda olmadığıdır. İkinci etki yönü, ebeveyn-çocuk ilişkisinden evlilik ilişkisine doğrudur. Normal şartlar altında bile, ebeveynlerin çocuk yetiştirmeyle meşgul oldukları yıllarda, evlilik tatmininin düştüğüne dair geniş bir literatür bulunmaktadır. Eğer çocuk, ebeveynleri için endişe kaynağı ise ya da özel dikkat ve bakım gerektiriyorsa, bu etkinin arttığı varsayılmaktadır. Rahatsız bir çocukla yaşamak aile rutinini bozmakta, ebeveynlerin birbirlerine ayırdıkları zamanı azaltmakta ve maddi olarak tükenmeye neden olmaktadır. Bu yüzden, eğer ebeveynler, ebeveyn-çocuk ilişkisinde zorluk yaşıyorlarsa, ebeveynlik stresi ve sonuç olarak evlilik kalitesindeki düşüş, artmaktadır. Sonuncu etki yönü ise, bütün aileyi strese sokan kronik bir hastalık ya da işsizlik gibi üçüncü bir faktörden evlilik ve ebeveyn-çocuk alt sistemlerine doğrudur[82].

---

[80] George F. Holden & Kathy L. Ritchie, "Linking Extreme Marital Discord, Child Rearing, and Child Behavior Problems: Evidence from Battered Women", **Child Development**, Vol.62, 1991, pp.311-327

[81] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.

[82] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.

2.1.2. Telafi Hipotezi

Telafi hipotezi, evlilik ilişkileri ile ebeveyn-çocuk ilişkileri arasında negatif bir ilişki bulunduğunu ön sürer. Buna göre, uyumsuz veya çatışmalı evlilik ilişkisi yaşayan ebeveynler, ilişkilerinde eksik olan duygularını tatmin edebilmek için çocuklarına yönelirler[83]. Yine, bu hipotez, doğum öncesinde evlilikleri mutlu ve uyumlu olan ailelerde, çocuğun doğumunun, evlilik ilişkisine bir engel olarak görülebileceğini ve böylece ebeveyn-çocuk ilişkisinde gerilim oluşturabileceğini öne sürer[84]. Hipotez, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin, evlilik uyumsuzluğunun bulunduğu durumlarda başarılabileceğini ve evlilik uyumsuzluğunun çocuğun üzerindeki olumsuz etkisini azaltacağını (tampon görevi göreceğini) öne sürmektedir.

Ebeveynin eşi tarafından reddedilme hisleri, onu çocuğuna karşı daha ilgili olmaya ve çocuğuyla destekleyici, sevgi dolu ve müttefik kazandırıcı davranışlar sergilemeye yöneltebilir[85] [86]. Anne ve çocuğun, babaya karşı veya baba ve çocuğun anneye karşı birleşmeleri, nesiller arası koalisyon[87] veya üçgenleşme olarak da tanımlanabilmektedir. Bu, ebeveyn ile çocuğun arasında daha güçlü bir bağ oluşmasına yol açabilir[88]. Ancak, bu yaklaşımda, anne ve baba arasında uyumsuzluk veya çatışma olması durumunda, çocuğun anne veya babasının tarafını tutmak durumunda kalması söz konusudur. Bu durum, çocuk açısından bakıldığında, bir ebeveyni ile sıcak ve yakın bağlar geliştirmesi yönüyle olumlu görünmektedir. Ancak, çocuğun diğer ebeveyni ile arasında daha mesafeli bir ilişki oluşması, onun ilgi ve sevgisinden mahrum kalması gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir.

---

[83] Krishnakumar & Buehler, a.g.e.
[84] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[85] Gene H. Brody, Anthony D. Pillegrini & Irving E. Sigel,a.g.e.
[86] Jay Belsky, Lise Youngblade, Michel Rovine & Brenda Volling, a.g.e.
[87] Salvador Minuchin, a.g.e. [87] W.A. Goldberg & M.A. Easterbrooks, "Role of marital quality in toddler development" **Developmental Psychology**, Vol. 20 (3), 1984, pp.504-514
[88] W.A. Goldberg & M.A. Easterbrooks, "Role of marital quality in toddler development" **Developmental Psychology**, Vol. 20 (3), 1984, pp.504-514

3. EVLİLİK UYUMU VE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Evlilik uyumsuzluğunun çocuk davranışlarını, dolaylı olarak çocuk yetiştirme tutumlarını ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini değiştirerek etkilediği görüşü, bir çok araştırmacı tarafından öne sürülmüştür.

Ebeveynliğe geçiş dönemine ait çalışmalar, evlilik ilişkisinin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilediği görüşünü desteklemektedir. Araştırmalara göre, eşlerin birbirlerine verdikleri sevgi ve yakınlık gibi duygusal destek ve çocuk bakımını da içeren rutin görevlerinde birbirlerine bilgi sağlayarak yardımcı olmaları, ebeveynliği olumlu yönde etkilemektedir. Cox, Owen, Lewis, Henderson,[89] doğum öncesi sıcak ve yakın evlilik ilişkilerine sahip annelerin, çocuklarına karşı daha sıcak, daha duyarlı olduklarını ve babaların da bebeklerine daha olumlu bir tutumla yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Bir diğer çalışma, bir yaşında evlilik çatışmasına maruz kalmanın, üç yaşındaki güvensiz bağlanmayı öngörebileceğini göstermektedir[90]. Bu çalışmalar, destekleyici karı-koca ilişkisinin, anne ve babaların ebeveynliğe geçiş dönemlerinde, ebeveynlik rollerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta olduğunu göstermektedir.

Yüksek seviyedeki evlilik uyumu ve tatmininin, bebeklik dönemi sürecince, daha duyarlı ve destekleyici ebeveynlikle ilişkili olma eğilimini gösteren kanıtların tersine, küçük okul çağı çocuklarıyla ilgili yaptıkları çalışmalarında Brody, Pellegrini ve Sigel[91], evliliklerinde daha az tatmin yaşayan annelerin, çocuklarının öğrenme davranışlarıyla daha az ilgili olduklarını bildirmişlerdir.

---

[89] Martha Cox, Margaret T. Owen, Jerry M. Lewis & V. Kay Henderson, "Marriage, adult adjustment, and early parenting", **Child Development**, Vol.60, 1989, pp. 1015-1024

[90] Paul Howes & Howard Markman, "Marital quality and child functioning: A longitudinal investigation" , **Child Development**, Vol.60, 1989, pp. 1044-1051.

[91] Gene H. Brody & Anthony D. Pillegrini, Irving E. Sigel, a.g.e.

Evlilik uyumsuzluğu ve çatışması araştırmalarındaki meta analizler, yayılma görüşünü ve etkisiz ebeveynliğin aracı rolünü tartışmaktadırlar. Erel ve Burman[92], genel evlilik kalitesi ile ebeveyn-çocuk ilişkileri arasındaki ilişkiye dair meta analizlerinde, açık çatışma ile olumsuz ebeveynlik arasında ilişkiyi destekleyici bulgular sağlamıştır. Krishnakumar ve Buehler[93], 39 çalışmayı inceledikleri meta analizlerinde, evlilik uyumsuzluklarının, ebeveynsel ilgi, ebeveynsel disiplin pratikleri ve ebeveynsel tutarlılık davranışını etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, ebeveynlik davranışlarının evlilik çatışmasından en çok etkilendiği yönlerin, sert disiplin ve ebeveynsel kabullenme olduğunu belirtirler. Evlilik çatışması ve gençlerin içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği bir meta-analiz çalışmasında da, eşler arasındaki çatışmanın gençlerin çeşitli faaliyetlerindeki azalmayla ilişkili olduğu görülmüştür[94] . Özellikle eşler arasındaki çatışmanın çeşitli davranış problemleriyle, çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisiyle, kardeşleriyle olan anlaşmazlıklarla, kişiler arası ilişkilerde başarısızlıkla, okuldaki düşük sosyal yeterlik ve düşük akademik yeterlikle ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ailedeki evlilik ve ebeveyn-çocuk alt sistemlerinin karşılıklı ilişkisinin incelendiği bir çalışmada[95], Pensilvanya bebek ve aile gelişimi projesine katılan 100 aile, bebekleri 3 yaşında oldukları zaman incelenmiştir. Gebelik ve 3, 9 ve 36. aylar olmak üzere, 4 dönemde elde edilen evlilik raporlarına dayanarak tanımlanan evlilik değişiminin farklı örüntüleri, laboratuardaki serbest oyun ve öğretme seansları sırasında ölçülmüş ebeveyn ve çocuk davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur. Kalitesi bozulmuş olan evliliklerin daha olumsuz ve zorlayıcı baba davranışları ve daha olumsuz ve itaatkar olmayan çocuk davranışı ile ilişkili oldukları bulunmuş ancak, annelerin evlilikleri ve ebeveynlik davranışları arasındaki bağlantı durumlarında daha telafi edici bir süreçle ilgili bazı sonuçlar bulunmuştur.

---

[92] Osnat Erel & Bonnie Burman,a.g.e.
[93] Ambika Krishnakumar & Cheryl Buehler,a.g.e.
[94] Cheryl Buehler, v.d., a.g.e.
[95] Jay Belsky, Lise Youngblade, Michael Rovine & Brenda Volling.,a.g.e

Yine bu konuyla ilgili, başka bir çalışmada Owen ve Cox[96], kronik evlilik çatışmasının anne ve babaların duyarlı, sıcak ve ilgili ebeveynliğini engellediğini bulmuşlardır.

Evlilik uyumsuzluğu ve çatışması ile ebeveynlerin reddedici tutumlarını ve olumsuz disiplin uygulamalarını, çocuk davranım bozukluklarının belirleyicileri olarak inceleyen çalışmalarında Mann ve MacKenzie[97], evlilik uyumsuzluğunun çocuk davranım bozukluğu üzerindeki etkisinin, babaların reddetme davranışlarının aracı rol oynamasıyla olduğuna dair sonuçlar bulmuştur. Benzer olarak, çalışmada, çatışmanın çocuk üzerinde etkilerinde, annelerin olumsuz disiplin uygulamalarının rol oynadığına dair sonuçlar bulunmuştur.

Gonzales, Pitts, Hill ve Roosa[98], düşük sosyo-ekonomik seviyeli ve etnik azınlık bir grupta yaptıkları çalışmalarında, evlilik çatışmasının olduğu durumlarda çocukların duygusal olarak olumsuz, düşmanca, kontrollü ve tutarlı olmayan bir disiplin algıladıklarını ortaya koymuşlardır.

Yılmaz[99] ise, çalışmasında, eşler arasındaki uyum arttıkça anne babanın çocuğuna gösterdiği ilginin arttığına dair sonuçlar bulmuştur.

Çelik[100], evlilik ilişkisi ve anne babalık arasındaki ilişki konusunda, ülkemizde yapılan sınırlı araştırmalardan biri olan çalışmasında, babaların evlilik doyumları ve ebeveynlik uyumları arasında anlamlı bir ilişki bulamazken, annelerinkinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Yani annelerin evliliklerinden memnuniyetleri arttıkça, düşük ebeveynlik uyumu gösterdikleri (ya da

---

[96] Margaret T. Owen & Martha J. Cox,, a.g.e.

[97] Barton J. Mann & Elizabeth P. MacKenzie,"Pathways among marital functioning, parental behaviors, and child behavior problems in school age boys", **Journal of Clinical Child Psychology**, Vol.25 (2), 1996, pp.183-191.

[98] Nancy A. Gonzales, Steven C. Pitts, Nancy E. Hill & Mark W. Roosa, " A Mediational Model of The Impact of Interparental Conflict on Child Adjustment In a Multhiethnic, Low-Income Sample", **Journal of Family Psychology**, 2000, 14 (3), 365-379.

[99] Ayşen Yılmaz, "Eşler Arasındaki Uyum, Anne Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi", **Türk Psikoloji Dergisi**, 2001, 16 (47), 1-23.

[100] Müge Çelik, "Marital Satisfaction, Parental Agreement on Child Rearing and Parental Perception of Child's Adjustment, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 1997.

tam tersi) görülmüştür. Literatürle çelişen bulgularını araştırmacı, kültürümüzde annelerin evliliklerindeki memnuniyetsizliklerini çocuğa yansıtmama çabaları ile açıklamaktadır.

Frosch ve Mangeldorf[101], eşler arasındaki olumlu evlilik ilişkisi ve çatışma ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkide annelerin ve babaların ebeveynlik davranışlarını aracı ve hafifletici olarak rolünü inceleyen sınırlı sayıdaki araştırmalardan birini gerçekleştirmişlerdir. Yetmiş sekiz aile ile yapılan çalışmalarında, ebeveynler 3 yaşındaki çocuk davranış problemlerini değerlendirmiş ve ebeveyn-çocuk etkileşimi ve çocuklarının yanında eşleriyle tartışmaları sırasında gözlenmişlerdir. Çocuk davranış problemleri, gözlemciler ve anaokulu öğretmenleri tarafından da değerlendirilmiştir. Olumsuz evlilik ilişkisi ve yüksek çatışma, gözlemcilerin değerlendirmeleriyle bağlantılı bulunurken, ebeveynlerin veya öğretmenlerin değerlendirdiği davranış problemleriyle ilişkili bulunmamıştır. Evlilik davranışları ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki annelik veya babalık davranışıyla açıklanmamış, ebeveynliğin hafifletici etkisi için destek bulunmuştur.

[101] Cynthia A. Frosch & Sarah C. Mangelsdorf, a.g.e.

4. ÇALIŞMANIN AMACI VE PROBLEMLERİ

Bu çalışmada, evlilik uyumunun çocuk davranış problemleri ile bağlantılı olduğu teklifinin ve bu ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla aşağıda belirtilen problemler ele alınmıştır:

4.1. Problemler

4.1.1. Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri arasında ilişki var mıdır?

Annelerin değerlendirmelerine göre:

4.1.2. Evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumsuz çocuk yetiştirme tutumları (annelerin aşırı kontrol, baskı-disiplin ve çocuklarını reddedici davranışları) aracı bir etkiye sahip midir?

4.1.3. Evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumlu çocuk yetiştirme tutumları (annelerin demokratik tutum ve sıcaklık-sevgi davranışları), evlilik uyumsuzluğunun çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisinde hafifletici bir etkiye sahip midir?

Babaların değerlendirmelerine göre:

4.1.4. Evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumsuz çocuk yetiştirme tutumları (babaların aşırı kontrol ve baskı-disiplin tutumları) aracı bir etkiye sahip midir?

4.1.5. Evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumlu çocuk yetiştirme tutumları (demokratik tutum ve sıcaklık-sevgi) hafifletici bir etkiye sahip midir?

4.1.6. Evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumlu annelerin çocuk yetiştirme tutumları (demokratik tutum ve sıcaklık-sevgi) hafifletici bir etkiye sahip midir?

5. EVLİLİK UYUMU VE ÇOCUK UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜNÜ İNCELEYEN ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

5.1.Katılımcılar

Bu çalışmada katılımcılar, yaşları 8-10 arasında değişen çocuklara sahip 84 anne ve babadan oluşmaktadır. Çocuklar, İstanbul'da bulunan dört ilköğretim okulundan seçilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olmak, çocuklarıyla bir arada yaşıyor olmak ve orta ve yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip olmak kriterlerine uygun ebeveynler, örneklem grubuna dahil edilmişlerdir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynler arasında yer alan, resmi evlilik bağı dışında birlikte yaşayan, ayrı yaşayan ya da boşanmış çiftler, bu araştırmanın kapsamı dışında kalan bağımsız değişkenleri temsil ettiklerinden, çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

Çocuklara ait yaş ortalaması 8,80'dir (SS = 0.7). Çocukların % 46.4'ü (n = 39) kız, % 53.6'sı (n = 45) ise erkektir. Annelerin yaşlarının ortalaması 36.5 (SS = 4.7), babaların yaşları ortalaması ise 41.4'dür (SS = 4.3). Anne-babaların evlilik senesi ortalamaları 13,9 yıl (SS = 3.7) olup, en az evlilik yılı 9, en fazla ise 26 yıl olarak gerçekleşmiştir. Çocuk sayısı en az 1, en fazla 4'dür. Evlilik şekillerine dair bilgiye sahip olduğumuz 83 anne-babanın % 61.4'ü (n = 51) tanışarak, % 32.5'i (n = 27) görücü usulü ve % 6'sı (n = 5) akraba evliliği yolu ile evlenmiştir. Aile yapısı ile ilgili değerlendirme yapan 80 anne babanın % 88.8'i (n = 71) aile yapılarını çekirdek aile % 11.3'ü (n = 9) geniş aile olarak tanımlamışlardır. Ekonomik durumları ile ilgili değerlendirme yapan 79 anne-babanın % 43'ü (n = 34) ekonomik durumlarını orta, % 57'si (n = 45) yüksek olarak tanımlamışlardır. Annelerin % 18.3'ü (n = 15) orta okul, % 50'si (n = 41) lise ve % 31.7'si (n = 26) üniversite mezunu iken; babaların % 9.6'sı (n = 6) orta okul, % 38.6'sı (n = 32) lise ve % 51.8'i (n = 43) üniversite mezunudur.

5.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Anne-Baba Bilgi Formu, Çiftler Uyum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği, 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Değerlendirme Ölçeği ve Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği (Anne Formu) kullanılmıştır.

5.2.1.Anne-Baba Bilgi Formu

Bu form, araştırma problemi bağlamında önem taşıyan, aileye ait demografik özellikleri saptayabilmek üzere uygulamacı tarafından hazırlanan 5'i çoktan seçmeli, 10'u açık uçlu, toplam 15 soruluk bir formdur. Formlar, anne ve babalara uygulanmıştır. Sorular, çocuğa ait (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı ve sırası) ve çocuğun anne-babasına ait (yaş, eğitim durumu, meslek, gelir durumu, aile yapısı, evlenme usulü, kaç yıllık evli oldukları) bilgileri içermektedir (Bakınız Ek-1.)

5.2.2.Çift Uyum Ölçeği

Orijinal adı "Dyadic Adjustment Scale" olan "Çift Uyum Ölçeği", Spanier[102] tarafından hazırlanmış; evli çiftler ve diğer ikili beraberliklerde, uyum düzeyini değerlendirmek için geliştirilmiştir. 32 maddeden oluşan ölçek, evet-hayır soruları ve likert tipi olarak düzenlenmiştir. Ölçeğin dört alt testi vardır.

1-) Eşler arası fikir birliği: Evlilik ilişkisi içinde önemli konularda anlaşma düzeyi ile ilgili on üç maddeden oluşur.

2-) Eşler arası tatmin: Duygu ve iletişim ile ilgili olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendiren on maddeden oluşur.

---

[102] Graham B. Spanier,a.g.e.

3-) Eşler arası birliktelik: Birlikte geçirilen zamanda beraber yapılan davranışlar, fikir alışverişleri ve sakin bir şekilde tartışma ile ilgili beş maddeden oluşur.

4-) Duygulanım ifadesi: Sevgi gösterme şekillerinde anlaşma ve sevgi gösterme davranışları ile ilgili dört maddeden oluşur. Ölçekten örnek sorular, Ek 2. de sunulmaktadır.

Tüm ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 151 dir. Toplam puandaki yükselme evlilikteki uyumu göstermektedir. 98'den düşük puanlar evlilik uyumsuzluğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Özkan[103], geçerlik güvenilirlik çalışmaları Yavuz[104] tarafından yapılmıştır. Alfa katsayısı 0.95, yarıya bölüm güvenilirliği 0.90, alt ölçekler için alt kat sayıları 0.76 ile 0.91 değerleri arasındadır.

Bu çalışmada, sadece toplam evlilik uyum puanı kullanılmıştır. Ölçek, hem anne hem de babalar tarafından doldurulmuştur.

5.2.3.Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ)

Orijinal adı "Child Behavior Checklist For Ages: 4-18" olan Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği, Achenbach ve Edelbroch[105] tarafından 4-18 yaş arası çocuk ve gençlerin yeterlik alanları ve davranış problemlerini değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek, annelere, babalara ve öğretmenlere uygulanabilmektedir. Türkiye'de kullanılan psikolojik testleri tanıttığı kitabında Öner[106] ölçeğin, Türkçe'ye ilk çevirisi ve güvenilirlik çalışmasının, Akçakın ve Savaşır tarafından, 1981 formu baz alınarak yapıldığını ve çalışmada kullanılan

---

[103] Sibel T. Özkan, "Effects of Spousal Abuse on the Psychological Well-Being of His Partner and Evalution of Marital Satisfaction and Adjustment",YayınlanmamışYüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1995.

[104] Amine Aysun Yavuz, "The Dyadic Adjustment Scale: A Validation Study With A Turkish Sample", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi 1995.

[105] Thomas M. Achenbach "**Manual for The Child Behavior Checklist: 4-18 and 1991 Profile**", Burlington, VT: University Of Verment Department Of Psychiatry. 1991.

[106] Necla Öner, "**Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı**", Üçüncü Basım. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1997, s. 345-346

1991 formunun, Erol ve Kılıç tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve uyarlamasının yapıldığını belirtmiştir. Farklılıklar ve benzerlikler, 1983 çeviri formuyla sürekliliğini sağlayabilmek için karşılaştırarak, gözden geçirilmiştir. Testin test-tekrar-test güvenilirlik çalışmasından elde edilen puanlar toplam yeterlik puan korelasyonunda .78, toplam problem korelasyonunda ise .84'tür.

Ölçeğin iki bölümü bulunmaktadır. İlk bölüm, "Etkinlik", "Sosyallik" ve "Okul" alt ölçeklerini kapsayan Sosyal Yeterlik bölümüdür. Ölçeğin ikinci bölümü ise çocuk ve gençlerde görülen davranış ve duygusal sorunları tanımlayan 118 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler çeşitli alt ölçekler içinde gruplanmıştır. Ölçekten "İçselleştirme" ve "Dışsallaştırma " gibi iki ayrı davranış belirti puanı elde edilir. İçselleştirme grubunu Sosyal İçe Çekilme, Somatik Yakınmalar, Anksiyete / Depresyon; Dışsallaştırma Grubunu ise Suça Yönelik Davranışlar ve Saldırgan Davranışlar gibi alt testlerin toplamı oluşturur. Ayrıca her iki gruba da girmeyen Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları ve Dikkat Sorunları alt testleri de ölçekte yer almaktadır. Sorun davranışlar son 6 ayda görülme sıklığına göre 0,1,2 olarak değerlendirilir. Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeğinden alınabilecek toplam puan 0 ile 236 arasında değişir. Bu araştırmada, davranış ve duygusal sorunları değerlendiren ölçeğin ikinci bölümü değerlendirmeye alınmış ve kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı içselleştirme ve dışsallaştırma puanları elde edilmiştir. Ölçekten örnek sorular Ek 3. de sunulmaktadır.

5.2.4. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği

Öner[107], kitabında, Orijinal adı "The Parental Attitude Research Instrument" olan Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğini tanıtarak, ölçeğin, Schaefer ve Bell tarafından geliştirildiğini ve Türkçe'ye, Le Compte, Le Compte ve Özer tarafından uyarlandığını belirtmektedir. Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını ölçen ölçek, anne-babalara uygulanmaktadır. Orijinal halinde 115 maddeyi içeren

[107] Necla Öner, a.e. s.538-541.

ölçek, 60'a indirilip kısaltılarak uyarlanmıştır. Ölçeğin, beş boyutu vardır. Bu boyutlar;

1-) Aşırı kontrol: Bu boyuttaki alt ölçekler; aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını isteme, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun da bunu anlaması gereğine inanma gibi konuları kapsamaktadır. 16 maddeden oluşmaktadır.

2-) Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma: Bu boyut, çocuğa eşit haklar tanımak, fikirlerini açıkça belirtmesini desteklemek, onunla arkadaşlık etmek ve bir çok şeyi paylaşma konularını kapsamaktadır. 13 maddeden oluşmaktadır.

3-) Ev kadını rolünü reddetme: Kadının kendi annesi ya da başkalarına bağımlılığını desteklemek, sinirlilik, çocuklarla uzun süre bir arada kalmaktan hoşlanmamak, yeni doğan bebeğin bakımından ürkmek gibi konuları kapsamaktadır. 13 maddeden oluşmaktadır.

4-) Eşler arası çatışma: Eşler arasındaki geçimsizlik, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı gibi konuları kapsamaktadır. 6 maddeden oluşmaktadır.

5-) Baskı ve Disiplin: Çocukların tepkilerini bastırma ve cezalandırmalarını içeren ebeveyn tutumlarından oluşmaktadır. 16 maddeden oluşmaktadır.

Bu testte maddeler, deneklere Bell ve Schaefer tarafından belirlenmiş olan ve boyutları karmaşık olarak sunulan bir sırayla verilmektedir. Böylece denekler, ölçeği doldururken bu değişik boyutlar hakkında bir tahminde bulunamamaktadır. Her madde için "hiç uygun bulmuyorum", "biraz uygun buluyorum", "oldukça uygun buluyorum" ve "çok uygun buluyorum" şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. Maddelere verilen "hiç uygun bulmuyorum" yanıtına 1 puan, diğerlerine sırasıyla 2, 3, 4 puan verilir. Ancak 29. ve 44. maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır, yani 1 puanlık yanıta 4 puan, 2 puanlık yanıta 3 puan, 3 puanlık yanıta 2 puan ve 4 puanlık yanıta 1 puan verilir. Her boyutun temsil ettiği alt test için ayrı puan elde edilir. Her alt test toplam puanının yüksekliği, o boyutta yansıtılan

tutumun onaylandığını gösterir. İlk Türkçe çevirisi, iki hafta ara ile yinelenen uygulama sonucu elde edilen Pearson Momentler Çarpımı korelasyonları .58 ile .88 arasında bulunmuştur. Araştırmanın son formu üzerinde güvenilirlik çalışması yapılmamıştır[108].

Bu çalışmada, "Demokratik", "Aşırı Kontrol" ve "Baskı-Disiplin" alt ölçekleri kullanılmıştır. Bu alt ölçeklere ait örnek sorular Ek 4. de sunulmaktadır.

5.2.5.Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne Formu)

Öner[109] kitabında, Aile-Çocuk İlişkileri Formu'nu (Anne Formu) tanıtırken Orjinal adı "Parental Acceptance- Rejection Questionnaire" olan ölçeğin , Rohner, Saavedra ve Granum tarafından 1980 yılında geliştirilmiş, Türkçe'ye ilk çevirisinin 1988'de Polat ve Sunar tarafından yapıldığını ve daha sonra 1993'de Anjel ve Erkman'ın, bazı düzeltmeleriyle çevirinin son halini aldığını belirtmiştir. Ölçek, annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamayı ölçmek üzere yapılandırılmıştır. Çocuğu en az 3 yaşında olan annelere uygulanabilir. Kalem-kağıt testidir. Testin, toplam 56 maddeden oluşan 4 alt testi vardır:

1. Sıcaklık-sevgi (20 madde)
2. Saldırganlık ve kin (16 madde)
3. İlgisizlik ve ihmal (12 madde)
4. Ayrıştırılmamış reddetme (8 madde)

Her madde için "hemen her zaman doğru", "bazen doğru", "nadiren doğru", "hiçbir zaman doğru değil" gibi likert tipi 4 şıktan birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir.

---

[108] Necla Öner, a.g.e. s 538-541.
[109] Necla Öner, a.e. s 535-537.

"Hemen her zaman doğru" yanıtına 4 puan, "bazen doğru" yanıtına 3 puan, "nadiren doğru" yanıtına 2 puan, "hiçbir zaman doğru değil" yanıtına 1 puan verilir. 25 tane tersine çevrilmiş madde vardır. İkinci, üçüncü ve dördüncü alt testlerden alınan puanlar, toplam reddetme puanını verir. Yüksek toplam puan, yüksek düzeyde reddetmeyi gösterir.

Öner'in[110] belirttiğine göre, Rohner 1991 yılında 15 anne ile yaptığı bir çalışmada cronbach alfa katsayılarını sıcaklık-sevgi alt testi için .74, ayrıştırılmamış reddetme alt testi için .67 düzeyinde bulmuştur.

Dilsel eşitlik çalışmaları cronbach alfa katsayıları .45 ile .85 arasında bulunmuştur

Çocuk ve yetişkin formlarına olan benzerliği nedeniyle anne formunun geçerliği yeterli kabul edilmiştir. Ölçekten örnek sorular Ek 5. de sunulmaktadır.

5.3.Uygulama

Bu çalışmada, örneklem grubuna ulaşabilmek için M.E.B dan izin alınmasının ardından, bağlantı kurulan 3 ilköğretim okulu (Özel Doğan Koleji, 23 Nisan Zehra Hanım İlköğretim Okulu, Melih İsfendiyar İlköğretim Okulu) araştırmada yer almayı kabul etmiştir. Bu okullarda okuyan 8, 9 ve 10 yaşlarındaki çocuklar, rehber öğretmenlerinin yardımıyla anne ve babalarıyla birlikte yaşama ve sosyo-ekonomik seviyeleri orta ve yüksek olma kriterlerine uygun olarak, belirlenmiştir. Daha sonra bu çocukların anne-babalarına, araştırmanın amacını ifade
eden genel bir bilgilendirme ve çalışmaya katılmayı isteyip istemediklerini soran izin yazısı gönderilmiştir (Bakınız Ek-6). İzin yazısı gönderilen toplam 310 aileden, 206'sı (% 66.77), izin yazılarını geri iletmiştir. İzin yazılarını geri ileten ailelerden 106'sı (% 51.20) araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ailelere, Anne-Baba Bilgi Formu, Çiftler Uyum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği, 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Değerlendirme Ölçeği

[110] Necla Öner, a.g.e. s.535-537.

ve Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeğinden (Anne Formu) oluşan bir batarya, hazırlanmıştır. Form ve ölçekler, anne ve babalara, çocukları vasıtasıyla iki ayrı kapalı zarf halinde gönderilmiştir. Araştırmaya katılan anne ve babalar, zarfların kendilerine ulaşmasından itibaren öngörülen bir haftalık süre içinde uygulamaları tamamlamıştır ve tıpkı ilk etapta kendilerine dağıtıldığı gibi ölçek ve formlar kapalı zarflarda çocukları vasıtasıyla araştırmacıya geri iletmişlerdir. Aileden gelen formlar içinden, eksik doldurulmuş olanlar ve her iki ebeveynin de doldurmadığı formlar iptal edilip değerlendirmeye alınmamıştır. Bu iptallerden sonra kalan 84 anne-baba'nın formları değerlendirilmeye alınmıştır.

6. EVLİLİK UYUMU VE ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARININ ROLÜ KONULU ÇALIŞMANIN BULGULARI

Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda gösterilen 10 ana başlık ve 3 alt başlık altında ele alınacaktır.

6.1. Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri puanları için ortalamalar, standart sapmalar ve karşılaştırmalar

a. Anne ve babaların "Çift Uyum Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar
b. Anne ve babaların "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar
c. Anne ve babaların, "Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar

6.2. Annelerin "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne Formu)" puanları için ortalamalar ve standart sapmalar

6.3. Anne ve babaların değerlendirdikleri evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri arasındaki korelasyonlar

6.4. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumları değişkenleri kontrol altına alınarak bakılan kısmi korelasyonlar

6.5. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının aracı etkileri

6.6. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri

6.7. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumları değişkenleri kontrol altına alınarak bakılan kısmi korelasyonlar

6.8. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının aracı etkileri

6.9. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri

6.10. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri

6.1. Evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri puanları için ortalamalar, standart sapmalar ve karşılaştırmalar

a. Anne ve babaların "Çift Uyum Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar

Anne ve babaların evlilik uyumları arasında fark olup olmadığını incelemek için, "Çift Uyum Ölçeği"nden aldıkları toplam puanlar, t testiyle analiz edilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, annelerin ve babaların "Çift Uyum Ölçeği"nden aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir (t (82)= -.63, p>.05). Buna göre, anne ve babaların evlilik uyumu bildirimleri farklılaşmamaktadır.

Tablo 1: *Anne ve Babaların Çift Uyum Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması*

Ölçek puanı / Ebeveyn	N	Ort.	S.S	t	P
Anne	83	104.5	19.5	-0.63	Anlamsız
Baba	83	105.4	17.4		

b. Anne ve babaların "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar

Anne ve babaların "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği"nin üç alt testinden aldıkları puanlar, t testi kullanılarak incelenmiştir (Bakınız Tablo 2, 3, 4).

Tablo 2'de görüldüğü gibi, annelerin ve babaların "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği"nin "Aşırı Kontrol" Alt Testinden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t (80)= -1.12, P>.05).

Tablo 2: *Anne ve Babaların Aşırı Kontrol Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması*

Ölçek puanı / Ebeveyn	N	Ort.	S.S	t	P
Anne	81	2.7	0.4	-1.12	Anlamsız
Baba	81	2.7	0.5		

Tablo 3'de görüldüğü gibi, annelerin ve babaların "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği"nin "Demokratik Tutum, Eşitlik Tanıma " Alt Testinden

aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t (80)= .95, P>.05).

Tablo 3: *Anne ve Babaların Arkadaşlık Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması*

Ölçek puanı / Ebeveyn	N	Ort.	S.S	t	P
Anne	81	3.2	0.4	.95	Anlamsız
Baba	81	3.1	0.4		

Annelerin, "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği"nin "Baskı ve Disiplin" Alt Testinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında, annelerle babaların Baskı ve Disiplin puan ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür (t (80)= -2.20, P<.05). Buna göre babaların, baskı ve disiplin davranışları, annelerin baskı ve disiplin davranışlarından daha yüksektir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4: *Anne ve Babaların Baskı ve Disiplin Alt Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması*

Ölçek puanı / Ebeveyn	N	Ort.	S.S	t	P
Anne	81	1.86	0.3	-2.20	P<.05
Baba	81	1.97	0.4		

c. Anne ve babaların, "Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği" puan ortalamaları arasındaki farklılıklar

Anne ve babaların, "Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği" puan ortalamaları arasında farklılık olup olmadığına, t testi analizi ile bakılmıştır. Anne ve babaların çocuk davranış değerlendirme puan ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür (t (83)= 3.6, P<.001). Buna göre, annelerin, babalardan anlamlı derecede fazla davranış problemi bildirdiği görülmüştür.

Tablo 5: *Anne ve Babaların Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılması*

Ölçek puanları / Ebeveyn	N	Ort.	S.S	t	P
Anne	84	16.2	10.4	3.6	P<.001
Baba	84	13.1	9.5		

6.2. Annelerin "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne Formu)" puanları için ortalamalar ve standart sapmalar

Tablo 6'da görüldüğü gibi, çalışmaya katılan anneler Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeğinde en yüksek puanı, sıcaklık ve sevgi alt ölçeğinden almışlardır.

Tablo 6: Annelerin Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeğinin (Anne Formu) Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar

Ölçek puanı / Alt ölçekler	N	Minimum	Maximum	Ort./İtem sayısı	S.S.
Sıcaklık ve sevgi	81	53	73	3.2	3.2
Saldırganlık ve kin	81	26	48	2.2	3.9
İlgisizlik ve ihmal	81	23	45	2.5	4
Ayrıştırılmamış reddetme	81	13	35	2.4	3.4

6.3. Anne ve babaların bildirdikleri evlilik uyumu, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri arasındaki korelasyonlar.

Anne ve babaların, "Çift Uyum Ölçeği", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nin, "Aşırı kontrol", "Demokratik tutum" ve "Baskı ve Disiplin" alt ölçekleri, "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne Formu)" nun "Sıcaklık ve Sevgi", "Saldırganlık ve Kin", "İlgisizlik ve İhmal" ve "Ayrıştırılmamış Reddetme" alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile "Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme" puanları arasındaki ilişkilere pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7.' de sunulmaktadır.

Tablo 7: Evlilik Uyumu, Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Çocuk davranış problemlerinin birbirleri arasındaki korelasyonlar

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Evlilik Uyumu														
1.Annelerin evlilik uyumu														
2.Babaların evlilik uyumu	.79**													
Çocuk Yetiştirme Tutumları														
3.Anne demokratik	.08	.05												
4. Anne aşırı kontrol	.04	.13	.18											
5. Anne baskı-disiplin	-.03	.001	-.05	.49**										
6. Baba demokratik	.06	.07	.33**	.24*	.17									
7. Baba aşırı kontrol	.16	.15	.04	.47**	.36**	.28*								
8. Baba baskı disiplin	.03	.02	.02	.27*	.28*	.16	.60**							
9.Anne sıcaklık-sevgi	.20	.13	-.04	.11	.02	-.06	.16	.11						
10.Anne saldırganlık ve kin	-.24*	-.25*	.04	-.02	.16	.03	-.11	.03	-.51**					
11.Anne ilgisizlik ve ihmal	-.24*	-.25*	.11	-.05	.04	-.19	-.26*	-.18	-.25*	.61**				
12.Anne ayrıştırılmamış red.	-.24*	.19	.02	.07	.11	-.12	-.05	-.13	-.39**	.60**	.47**			
Çocuk Davranış Problemleri														
13.Annelerin bildirdiği ÇDDÖ	-.45**	-.32**	-.09	.09	.15	-.16	-.03	.01	-.13	.32**	.38**	.15		
14.Babaların bildirdiği ÇDDÖ	-.20	-.27*	-.09	.10	.15	-.13	-.03	.01	-.09	.29**	.32**	.17	.68**	

Not: ÇDDÖ= Çocuk davranış değerlendirme ölçeği. Anne ayrıştırılmamış red.= Anne ayrıştırılmamış reddetme.
*p<.05. **p<.01. ***P<.001

Tablo 7.'de görüldüğü gibi, annelerin bildirdiği evlilik uyumu ile annelerin bildirdiği çocuklardaki davranış problemleri arasında negatif yönde anlamlı bir korelasyon ($r = -.45$, $p < .01$) bulunmuştur. Babaların evlilik uyumu ile annelerin bildirdiği davranış problemleri arasında ($r = -.32$, $p < .01$) ve babaların bildirdiği davranış problemleri arasında ($r = -.27$, $p < .05$) anlamlı negatif korelasyon bulunmuştur.

Evlilik uyumu ile ebeveynliğin davranışsal veya psikolojik kontrol ile ilgili boyutları olan ebeveynlerin demokratik, aşırı kontrol, baskı ve disiplin tutumları ile tek tek korelasyonlarına bakılmış, hiç biriyle anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır. Ancak, annelerin bildirdiği evlilik uyumu ile annelerin, ebeveynliğin reddedici tutumlarına işaret eden, saldırganlık ve kin davranışları ($r = -.24$, $p < .05$), ilgisizlik ve ihmal davranışları arasında ($r = -.24$, $p < .05$), ve ayrıştırılmamış reddetme davranışları arasında ($r = -.24$, $p < .05$), negatif yönde anlamlı korelasyon bulunmuştur. Bu bize, annelerin bildirdiği evlilik uyumu ile ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağ veya bağlanma ile ilgili olan, annelerin reddedici tutumları arasında negatif korelasyonu göstermektedir. Ayrıca, babaların bildirdiği evlilik uyumu ile annelerin saldırganlık ve kin davranışları arasında ($r = -.25$, $p < .05$) ve ilgisizlik ve ihmal davranışları arasında ($r = -.25$, $p < .05$), negatif yönde anlamlı korelasyon bulunmuş, ancak ayrıştırılmamış reddetme davranışları ile anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır.

Ebeveynlerin demokratik, aşırı kontrol, baskı ve disiplin tutumları ile anne ve babaların bildirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında tek tek korelasyonlarına bakılmış, aralarında anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır. Annelerin saldırganlık ve kin davranışları ve annelerin bildirdiği çocuklardaki davranış problemleri arasında ($r = -.32$, $p < .05$) ve ilgisizlik ve ihmal davranışları ile annelerin bildirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında ($r = -.38$, $p < .05$) anlamlı korelasyon bulunmaktadır. Annelerin ayrıştırılmamış reddetme tutumları ile annelerin ve babaların değerlendirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında) anlamlı korelasyon bulunmamıştır.

6.4. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumları değişkenleri kontrol altına alınarak bakılan kısmi korelasyonlar

Evlilik uyumu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki korelasyonlara çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alınarak bakılmıştır. Çocuk yetiştirme tutumları değişkenleri kontrol altına alındıktan sonra annelerin "evlilik uyumu" ile "AÇDDÖ" "arasındaki korelasyonlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Annelerin "evlilik uyumu" ile "AÇDDÖ" arasında, annelerin aşırı kontrolü kontrol edildiğinde negatif korelasyon ($r = -.45$, $p < .001$); annelerin demokratik tutumu kontrol edildiğinde negatif korelasyon ($r = -.44$, $p < .001$) ve annelerin baskı ve disiplinleri kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r = -.45$, $p < .001$) bulunmuştur. Benzer olarak, annelerin "evlilik uyumu" ile "AÇDDÖ" arasında, annelerin sevgi, sıcaklığı kontrol edildiğinde negatif korelasyon ($r = -.43$, $p < .001$) ; annelerin saldırganlık ve kini kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r = -.40$, $p < .001$); annelerin ihmali kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r = -.40$, $p < .001$) ve annelerin ayrıştırılmamış reddetmesi kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r= -.42$, $p < .001$) bulunmuştur. Annelerin "evlilik uyumu" ile "AÇDDÖ" arasında, babanın aşırı kontrolü kontrol edildiğinde de anlamlı negatif korelasyon ($r= -.45$, $p < .001$); babaların demokratik tutumu kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r = -.44$, $p < .001$) ve babaların baskı ve disiplinleri kontrol edildiğinde anlamlı negatif korelasyon ($r = -.45$, $p < .001$) bulunmuştur. Buna göre, çocuk yetiştirme tutumları kontrol altına alındığı halde, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki anneler için kısmi korelasyonlar anlamlı seviyede bulunmuştur.

Tablo 8: *Annelerin evlilik uyumu ile AÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar*

Kontrol Edilen Değişkenler	Annelerin evlilik uyumu ile AÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar
Anne- aşırı kontrol	-.45***
Anne- demokratik	-.44***
Anne- baskı ve disiplin	-.45***
Anne- sevgi, sıcaklık	-.43***
Anne- Saldırganlık ve kin	-.40***
Anne- ilgisizlik ve ihmal	-.40***
Anne- ayrışmamış reddetme	-.42***
Baba- aşırı kontrol	-.45***
Baba- demokratik	-.44***
Baba- baskı ve disiplin	-.45***

***p<.001

6.5. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının aracı etkileri

Çocuk yetiştirme tutumlarının etkileri kontrol altına alındıktan sonra, evlilik uyumunun hala, çocukların davranışlarındaki farklılaşmaları açıklayabilip açıklayamadığını ve çocuk davranış problemlerinin evlilik uyumundan etkilenip etkilenmediğini araştırmak için, aşamalı regresyon analizleri uygulanmıştır.

Korelasyon analizinde, çocuk davranış problemleri ile anlamlı ilişki saptanan annelerin evlilik uyumu, aşırı kontrol, baskı disiplin saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrışmamış reddetme tutum değişkenleri, ayrı ayrı regresyon analizine sokulmuştur. Buna göre, tablo 9'da görüldüğü gibi, birinci regresyon modelinde, annelerin bildirdiği çocuk davranış problemleri varyansının %20'sini, sadece annelerin evlilik uyumu açıklamıştır (R^2 = .20; $p < .001$). İkinci regresyon modelinde, annelerin saldırganlık ve kin davranışlarının, annelerin bildirdiği ÇDDÖ'nün annelerin evlilik uyumu ile beraber %26'sını açıkladığı görülmüştür (R^2 = .26; $p < .01$) Bu bize, annelerin saldırganlık ve kin davranışının bu ilişkide aracı olduğunu göstermektedir.

Tablo 9: *Çocuk Davranış Problemlerinin Yordayıcıları*

Model	R^2	F		
Yordayıcılar			β	T
Model 1	.20	19.56***		
Annelerin evlilik uyumu			-0.22	-4.42***
Model 2	.26	13.68*		
Annelerin evlilik uyumu,			-.19	-3.80**
Annelerin saldırganlık ve kin davranışı			.63	2.53*

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

6.6. Annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri

Annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının, evlilik uyumunun düşük olduğu evlerde, çocukları koruyup korumadığı incelenmiştir. Düşük evlilik uyumu ve annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının, birlikte çocuk davranış problemlerini yordayıp yordamadığını incelemek için aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır. Annelerin evlilik uyumu ile annelerin demokratik tutumları ve sıcaklık-sevgi davranışları ayrı ayrı regresyon analizleri yapılmıştır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının, annelerin bildirdiği ÇDDÖ'yü yordamaya katkısı istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Buna göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide, annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici rolü gözlenmemiştir.

6.7. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumları değişkenleri kontrol altına alınarak bakılan kısmi korelasyonlar

Ebeveynlik değişkenleri kontrol altına alındıktan sonra babaların "evlilik uyumu" ile "BÇDDÖ" "arasındaki korelasyonlar Tablo 10'de gösterilmiştir.

Babaların "evlilik uyumu" ile "BÇDDÖ" arasında, annelerin aşırı kontrole dayalı tutumu kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.28, p < .05); annelerin demokratik tutumları kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.26, p < .05) ve annelerin baskı ve disiplinleri kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.27, p < .05) bulunmuştur. Benzer olarak, babaların "evlilik uyumu" ile "BÇDDÖ" arasında, annelerin sevgi, sıcaklığı kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.26, p < .05) ; annelerin saldırganlık ve kini kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.21, p < 05); annelerin ihmali kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.21, p < .05) ve annelerin ayrışmamış reddetmesi kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.25, p < .05) bulunmuştur. Babaların "evlilik uyumu" ile "BÇDDÖ" arasında, babanın aşırı kontrole dayalı tutumu kontrol edildiğinde de negatif korelasyon (r = -.26, p < .05); babaların demokratik tutumu kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r =-.26, p < .05) ve babaların baskı ve disiplinleri kontrol edildiğinde negatif korelasyon (r = -.26, p < .05) bulunmuştur. Buna göre, ebeveynlik kontrol altına alındığı halde, evlilik uyumu ve çocuk davranış problemleri arasındaki babalar için kısmi korelasyonlar anlamlı çıkmıştır.

Tablo 10: *Babaların evlilik uyumu ile BÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar*

Kontrol Edilen Değişkenler	Babaların evlilik uyumu ile BÇDDÖ arasında kısmi korelasyonlar
Anne- aşırı kontrol	-.28*
Anne-demokratik	-.26*
Anne- baskı ve disiplin	-.27*
Anne- sevgi, sıcaklık	-.26*
Anne- Saldırganlık ve kin	-.21*
Anne- ilgisizlik ve ihmal	-.21
Anne- ayrışmamış reddetme	-.25*
Baba- aşırı kontrol	-.26*
Baba- demokratik	-.26*
Baba- baskı ve disiplin	-.26*

*p<.05

6.8. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının aracı etkileri.

Babaların bildirdiğine göre, çocuk yetiştirme tutumlarının etkilerini kontrol altına aldıktan sonra, evlilik davranışının hala, çocukların davranışlarındaki farklılaşmaları açıklayabilip açıklayamadığını ve çocuk davranış problemlerinin evlilik uyumundan etkilenip etkilenmediğini araştırmak için, aşamalı regresyon analizleri uygulanmıştır.

Babaların evlilik uyumu, aşırı kontrol ve baskı disiplin çocuk yetiştirme tutum değişkenleri ayrı ayrı regresyon analizine sokulmuştur. Buna göre, regresyon analizine sokulan değişkenler, çocuk davranış problemlerinin varyansını açıklamamıştır.

6.9. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri.

Evlilik uyumunun düşük olduğu evlerde, babaların olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının (demokratik tutum), çocukları koruyup korumadığı incelenmiştir. Düşük evlilik uyumu ve ebeveynlerin olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, birlikte çocuk davranış problemlerini yordayıp yordamadığını incelemek için farklı regresyon analizleri yapılmıştır. Babaların demokratik tutumlarının, babaların değerlendirdiği ÇDDÖ'yü yordamaya katkısı istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Buna göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide, babaların olumlu çocuk yetiştirme tutumunun hafifletici rolü gözlenmemiştir.

6.10. Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide rolü olduğu düşünülen annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının hafifletici etkileri.

Babaların değerlendirmelerine göre, evlilik uyumunun düşük olduğu evlerde, annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının (demokratik tutum ve sıcaklık-sevgi davranışları) , çocukları koruyup korumadığı incelenmiştir. Annelerin demokratik tutumları ve sıcaklık-sevgi davranışlarının, babaların değerlendirdiği ÇDDÖ'yü yordamaya katkısı istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Buna göre, evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide, annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumunun hafifletici rolü gözlenmemiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada anne ve babaların evlilik uyumları ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü araştırılmıştır.

Çalışmamızda, anne ve babaların evlilik uyumlarının benzerlik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Anne ve babaların evlilik uyumları arasında fark olmaması, aile içinde yaşanan uyumun doğru olarak değerlendirildiğini gösterir niteliktedir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz bir diğer bulgu, babaların annelere göre daha fazla baskı ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumuna sahip olmalarıdır. Bunun temelinde, geleneksel cinsiyet rollerinin devam etmesi bulunabilir.

Çalışmamızda, annelerin değerlendirdikleri çocuklardaki davranış problemlerinin, babaların değerlendirmelerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anne ve babaların değerlendirmelerinin farklı olmasının çeşitli sebepleri olabilir. Bu sebeplerden biri, örneklem grubumuzda annelerin çoğunluğunun, ev kadınlarından oluşması olabilir. Ev kadınlarının, çocuklarıyla daha fazla baş başa kalmaları, onlarla uğraşmaları ve çocuklarını daha fazla gözleme imkanlarının olması, oysa babaların, çocukları ile birlikte geçirdikleri zamanlarının daha az olması sonucunda çocuklarının davranış problemlerini daha az olarak değerlendirmeleri, anne ve babaların bulgularındaki bu farklılığa dair bir açıklama olabilir.

Annelerin bildirdikleri çocuklardaki davranış problemlerinin, babaların bildirdiklerinden daha fazla olmasının bir diğer sebebi, çalışmamızda elde ettiğimiz bir diğer bulgu olan, babaların annelere göre daha fazla baskı ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumuna sahip olmaları olabilir. Çocukların, babalarını annelerine kıyasla, daha fazla otorite figürü olarak algılamaları, babalarının yanında daha uslu olmalarına ve daha az davranış problemleri göstermelerine yol açabilir. Dökmen[111],

[111] Z. Yaşın Dökmen, "Anneyle ve babayla algılanan benzerlik:bazı anne, baba ve kişi özelliklerinin rolü", **Türk Psikoloji Dergisi**, No: 12 (40), 1999, s.19-34.

anne ve baba ile algılanan benzerlik üzerine yaptığı çalışmasında, anne ve babaların algılanan otoriteleri arasında, anlamlı farklar bulmuştur. Sözü edilen çalışmada katılımcılar, annelerini kendilerine benzer algılamakta ve daha yakın hissetmekte; ancak babalarını daha otoriter olarak değerlendirmektedirler. Belirtilen çalışmada, annenin ilgi gösteren, babanın ise kural koyan olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Bireylerin annelerini daha yakın hissetmeleri, onlardan gelebilecek saldırganlık ve kin davranışlarına karşı, daha fazla tepki göstermelerine yol açabilir, oysa babaların daha otoriter olarak algılanması, çocukların babalarının yanında daha az problem sergilemelerine neden olabilir.

Çalışmanın önemli bulgularından biri, annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki korelasyona bakıldığında görülmektedir. Annelerin evlilik uyumları ile çocukların davranış problemleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu bize, annelerin evlilik uyumları arttıkça, çocuklardaki davranış problemlerinin azaldığını ve annelerin evlilik uyumları azaldıkça davranış problemlerinin arttığını göstermektedir. Yine aynı şekilde babaların evlilik uyumu ile annelerin değerlendirdikleri davranış problemleri arasında ve babaların değerlendirdikleri davranış problemleri arasında negatif korelasyon görülmüştür. Yani babaların evlilik uyumları arttıkça, çocukların davranış problemleri azalmakta ve evlilik uyumları azaldıkça çocukların davranış problemleri de artmaktadır. Elde edilen bu sonuç, evlilik uyumsuzluğunun çocukta davranış problemleri ile bağlantılı olduğu ortaya koyan bir çok çalışmayla uyumlu görünmektedir[112] [113] [114]. Bununla birlikte, çalışmamızda bu bulguya klinik olmayan bir örneklem grubunda ulaşmamız önemlidir. Zira, Emery'nin[115] çalışması, evlilik uyumsuzluğu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişki klinik örneklem grubunda daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur .

---

[112] Lynn Fainsilber Katz &John M. Gottman, 1993, a.g.e.
[113] E. Mark Cummings & Patrick T. Davies, a.g.e.
[114] John H. Grych & Frank D. Fincham,a.g.e
[115] Robert E.Emery, a.g.e.

Evlilik uyumsuzluğunun çocuklarda davranış problemleri ile ilişkili olduğu bilinmekle birlikte, bunun nasıl bir mekanizma ile olduğu henüz tam olarak aydınlatılmış değildir. Bu çalışmanın amaçlarından biri, bu ilişkide rol oynayan faktörlerden biri olduğu düşünülen çocuk yetiştirme tutumlarının rolünü incelemekti.

Emery'nin[116] evlilik çatışması ve boşanma ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelediği özetinden bu yana geçen 21 yılda, evlilik uyumsuzluğu ve çatışmanın çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisini araştıran büyüyen bir literatür oluşmaktadır. Ancak, evlilik uyumsuzluğu ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişinin doğası, henüz tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Çalışmamızda, evlilik uyumu ile çocuk yetiştirme tutumlarının davranışsal veya psikolojik kontrol boyutları olan, ebeveynlerin demokratik, aşırı kontrol, baskı ve disiplin tutumlarının hiç birisiyle arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgunun, çeşitli sebepleri olabilir. Evlilik çatışması ile ebeveynlik arasındaki ilişkiyi inceleyen 39 çalışmayı kapsayan meta-analizlerinde, Krishnakumar ve Buehler[117], evlilik çatışması ile ebeveynlik arasındaki ilişkinin, çocuk yetiştirme davranışını değerlendiren kişinin kim olduğuna göre değişiklik gösterdiğini belirtmişlerdir. Evlilik çatışması ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin, değerlendirmenin çocuklar tarafından yapıldığı durumda, anne ve babaların değerlendirmelerine göre daha güçlü olduğu saptanmıştır. Bu bulgular ışığında, çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar tarafından değerlendirilmesi durumunda, evlilik uyumu ile ebeveynlerin demokratik, aşırı kontrol, baskı ve disipline dayalı tutumları arasında bir ilişkinin bulunacağı düşünülebilir.

Çalışmamızda, annelerin değerlendirmelerine göre, evlilik uyumu ve ebeveynliğin reddedici tutumlarına işaret eden, annelerin saldırganlık ve kin davranışları, ilgisizlik ve ihmal davranışları ve ayrıştırılmamış reddetme davranışları arasında negatif yönde anlamlı korelasyon bulunmuştur. Babaların değerlendirmelerine göre ise, evlilik uyumu ile annelerin saldırganlık ve kin davranışları ve ilgisizlik ve ihmal davranışları arasında negatif yönde anlamlı bir

[116] Robert E. Emery, a.g.e.
[117] Ambika Krıshnakumar & Cheryl Buehler, a.g.e.

korelasyon bulunmuş, ancak, evlilik uyumu ile annelerin ayrıştırılmamış reddetme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Anneler evlilik uyumsuzluğu yaşadıkça, çocuklarına karşı daha duyarsız, daha zorlayıcı, cezalandırıcı disiplin uygulamaları geliştirebilmekte ve çocuklarıyla daha çok tartışabilmektedirler[118].

Babaların evlilik uyumu ile annelerin ayrıştırılmamış reddetme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması, annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarını ölçen "Aile-Çocuk İlişkileri Formu (Anne Formu)" nun dilsel eşitlik, güvenilirlik ve geçerliliğini destekleyici bulgular sağlayan ve bazı düzeltmelerle çevirinin son halini oluşturan Anjel'in[119] belirttiği gibi, ayrıştırılmamış reddetmenin adının da işaret ettiği gibi, bu davranışı ölçen alt ölçeğin diğer alt ölçekler kadar net olmaması ve kavramsal bir tanıma sahip olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmamızdan elde edilen ve literatürle uyum göstermeyen bir bulgu, demokratik, aşırı kontrol, baskı ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumları ile anne ve babaların bildirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında tek tek korelasyonlarına bakıldığında, aralarında anlamlı bir korelasyon bulunmamasıdır. Oysa yurt dışında yapılan bir çok çalışmada demokratik ve otoriter çocuk yetiştirme tutumlarının davranış problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Yılmaz'ın[120] aktardığına göre, Baumrind, okul öncesi ve okul dönemindeki çocuklarla yaptığı çalışmasında, otoriter ebeveyni olan çocukların, mutsuz, kaygılı, saldırganca davranış gösterme eğilimlerinin yüksek ve benlik saygılarının daha düşük olduğuna dair sonuçlar elde etmiştir. Yine Yılmaz'ın[121] aktardığına göre, Lamborn ve arkadaşları, ebeveyni demokratik olan ergenlerin akademik yeterlilik ve psikososyal puanlarının daha yüksek ve problemli davranışlarının daha düşük olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir. Türk toplumuna baktığımızda ise, toplumumuz değişimden

---

[118] Cheryl Buehler & Jean M. Gerard, a.g.e.

[119] Miryam Angel, "The Transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire (parq) mother-form: a tool for assessing child abuse, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1993.

[120] Ayşen Yılmaz, 1999, a.g.e.

[121] Ayşen Yılmaz, 1999, a.e.

geçiyor olsa da, kültürümüz hala geleneksel, otoriter ve ataerkil olarak tanımlanabilmektedir[122]. Otoriteye ve büyük insanlara saygı kültürel bir değerdir. Ailenin genel tutumu kontrolcü ve koruyucudur. Batılı ailelerden farklı olarak, baskı-disiplin ve aşırı kontrole dayalı çocuk yetiştirme tutumları, çocuklar tarafından, ebeveynlerinin kendilerini reddetmesi olarak algılanmamaktadır. Annelerin aşırı koruyuculuğu, kültürel bir normdur. Kontrol ve sevgi, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde birlikte gitmektedir[123]. Çalışmamızda aşırı kontrol, baskı ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklardaki davranış problemleriyle ilişkili çıkmamasının nedeni, bu şekilde düşünülebilir.

Annelerin saldırganlık ve kin davranışları ve annelerin bildirdiği çocuklardaki davranış problemleri arasında ve ilgisizlik ve ihmal davranışları ile annelerin bildirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında anlamlı korelasyon bulunmaktadır. Yani, anneler, çocuklarına karşı saldırganlık ve kin davranışları ve çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgisiz ve ihmalci bir tutum sergilediklerinde çocuklardaki davranış problemleri artmaktadır. Bu düşmancıl davranış karşısında çocuk, daha saldırgan ve karşı koymacı davranış kalıbı geliştirebilmektedir[124]. Annelerin ayrıştırılmamış reddetme tutumları ile annelerin ve babaların değerlendirdikleri çocuklardaki davranış problemleri arasında anlamlı korelasyon bulunmamıştır. Bu, daha önceden de belirtildiği gibi, ayrıştırılmamış reddetmeyi ölçen alt ölçeğin diğer alt ölçekler kadar net olmaması ve kavramsal bir tanıma sahip olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Evlilik uyumu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişki, annelerin ve babaların demokratik, aşırı kontrol, baskı-disiplin çocuk yetiştirme tutum değişkenleri ve annelerin sıcaklık-sevgi davranışları ve saldırganlık ve kin, ihmal ve ilgisizlik ve ayrıştırılmamış reddedici çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alındıktan sonra da anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer olarak, babaların evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişki,

---

[122] Miryam Anjel, a.g.e.
[123] Miryam Anjel, a.e.
[124] Cheryl Buehler & Jean M. Gerard, a.g.e.

annelerin ve babaların demokratik, aşırı kontrol, baskı-disiplin çocuk yetiştirme tutum değişkenleri ve annelerin sıcaklık-sevgi davranışları ve saldırganlık ve kin, ihmal ve ilgisizlik ve ayrıştırılmamış reddedici çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alındıktan sonra da anlamlı bulunmuştur. Bu bulguların, çeşitli nedenleri olabilir. Evlilik uyumsuzluğunun çocuklar üzerinde doğrudan etkileri olduğunu öne süren araştırmacılar çatışmanın sıklığı, şiddeti, çocukla ilgili olup olmadığı gibi bir çok diğer faktörden bahsetmişlerdir[125]. Ayrıca, evlilik uyumsuzluğunun çocuklardaki davranış problemleri üzerinde, çocuk yetiştirme tutumları kontrol edildikten sonra hala etkisinin olması, Davies ve Cummings'in[126] öne sürdüğü "duygusal güvenlik" modellerinde açıkladıkları, çocuğun geçmiş tecrübeleri ve çocuğun duygusal güvenliği ile ilgili düşüncelerine dayanan, ebeveynler arası ilişkilerin içselleştirilmiş temsillerine işaret eden bilişsel faktörlere dayanabilir.

Çalışmanın önemli bir bulgusu, evlilik uyumsuzluğunun, annelerin saldırganlık ve kin davranışlarıyla bağlantılı olduğunun ortaya çıkmasıdır. Evlilik uyumu ve annelerin saldırganlık ve kin davranışları arasındaki ilişki, yayılma hipoteziyle tutarlıdır. Bu aynı zamanda, çocuklardaki davranış problemleriyle bağlantılıdır. Çocuklardaki davranış problemlerini, annelerdeki evlilik uyumu yalnız başına yüksek oranda açıklarken, buna eklenen annelerdeki saldırganlık ve kin davranışları, çocuklardaki davranış problemlerini daha güçlü şekilde açıklar hale getirmektedir. Bu bize, annelerin saldırganlık ve kin davranışı göstermelerinin evlilik uyumu ve çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi açıklamada yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bize, saldırganlık ve kin davranışının çocukların davranış problemleri açısından birer belirleyici olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Saldırganlık ve kin gösteren anneler, çocuğa karşı düşmanlık, kızgınlık ve öfke duyguları sergilemekte ve bu da çocuklarda uyumsuzluğa yol

[125] John H. Grych & Frank D. Fincham, a.g.e.
[126] Patrick Davies &E. Mark Cummings, a.g.e.

açmaktadır. Çocuklar ebeveynlerin zorlayıcılık ve düşmanlık davranışlarına çoğunlukla geri çekilerek ve ilgilerini keserek tepki verirler, ihtiyaçları olan koruma ve yardıma güvenemez, kendilerini savunacak gücü bulamaz ve başkaları ile sağlam ilişkiler kurmakta güçlük çekerler[127]. Evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin saldırganlık ve kin davranışlarından etkilenmesinin nedeni, çocukların algıladıkları tehdit duygusuna bağlı duygusal güvensizlik olabilir. Davies ve Cummings[128], "duygusal güvenlik" modellerinde, evlilik ilişkilerinin, ebeveyn ve çocuklar arasındaki duygusal bağ veya bağlanmanın kalitesini (yani ebeveyn-çocuk bağlanmasının duygusal güvenliğini) etkileyeceğini ileri sürmüşlerdir. Çatışma, ebeveyn-çocuk duygusal bağının güvensizliğini arttırmakta ve ebeveyn-çocuk bağlanmasının kalitesini azaltmaktır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, annelerin saldırganlık ve kin davranışlarının, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi kısmen açıklamasıdır. Annelerin evlilik uyumsuzluğunun, çocuk üzerindeki etkileri, çocuk yetiştirme tutumlarının etkileri kontrol edilmesine rağmen görülmüştür. Bu, Emery, Fincham ve Cummings'in[129], evlilik çatışmasının sadece ebeveynlikteki bozulmalara indirgenemeyeceği görüşüyle tutarlıdır. Bunun nedeni, evlilik çatışmasının tek başına, çocuklardaki davranış problemleri ile bağlantılı olabilmesidir. Bu, ilişkisel problemleri ele alıştaki saldırgan yolları doğrudan model alma veya duygusal güvensizliğin artması yoluyla olabilir [130].

Çalışmanın önemli bulgularından bir tanesi, annelerin olumlu çocuk yetiştirme tutumlarının evlilik uyumsuzluğunun bulunduğu durumlarda başarılabileceğinin ve evlilik uyumsuzluğunun çocuğun üzerindeki etkisini azaltacağının (tampon görevi göreceğin) desteklenmemesidir. Yani, evlilik uyumsuzluğu yaşayan ebeveynlerin, evliliklerindeki umutsuzluklarını ve

---

[127] E. Mark Cummings, Patrick Davies & Susan B. Campbell, a.g.e.
[128] Patrick Davies & E. Mark Cummings, a.g.e.
[129] Robert E. Emery, Frank D. Fincham & E. Mark Cummings, a.g.e.
[130] Patrick Davies & E. Mark Cummings, "Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment", **Child Development,** Vol.69, 1998, pp.124-139.

ihtiyaçlarını çocuklarının hayatlarına dahil olarak telafi ettikleri fikri desteklenmemiştir. Bu bulgu, ebeveynler arası olumsuz duygu ve düşmanlığın, diğer aile üyeleri ile olan ilişkilere taşınabilmesi ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinde düşmanlık ve kabullenme duygusunun azalmasına yol açabildiği düşünüldüğünde anlamlıdır. Bu sonuçlar, Erel ve Burman'ın [131] da ifade ettiği gibi, ebeveynler için olumlu bir ebeveyn-çocuk ilişkisi yoluyla evlilik uyumsuzluğunun çocukları üzerindeki etkisini azaltmanın ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Problemli bir evlilik yaşayan ebeveynler, çocuklarının evlilik çatışmalarını görmelerine engel olsalar bile, evlilik uyumsuzluğunun ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde yaratacağı olumsuz etkiye engel olamayabilirler. Bu yüzden, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin evlilik uyumsuzluğuyla ilgili psikiyatrik riski azaltarak koruyucu bir etki yarattığı kabul edilse bile, mevcut sonuçlar, evlilik uyumsuzluğunun olduğu durumlarda olumlu bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin kolayca başarılamayacağını göstermektedir[132].

Babaların evlilik uyumu ile çocuk davranış problemleri arasında, negatif yönde anlamlı bir korelasyon bulunmasına rağmen, çocuk yetiştirme tutumları kontrol altına alındıktan önce ve sonrasında, babaların evlilik uyumunun, çocuk davranış problemlerini açıklamadığı bulunmuştur. Bu bulgular, evlilik uyumunun, babalığı, anneliğe göre daha fazla etkileyeceğini öne süren çalışmalarla terstir. Bu bulgu, daha önceden belirtildiği gibi, babaların, çocukları ile birlikte geçirdikleri zamanlarının az olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri, tüm ölçeklerde sadece ebeveyn raporlarına dayanılmış olmasıdır. Çalışmalarında, gözlemci, öğretmen, anne ve baba raporlarını kullanan Frosch ve Mangelsdorf[133], düşük evlilik uyumu ve şiddetli evlilik çatışmasının ebeveynlerin veya öğretmenlerin bildirdiği çocuk davranış problemleri arasında bir bağlantı olmadığını, yalnızca gözlemcilerin bildirdiği çocuk davranış problemleri ile bağlantılı olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca, en güçlü bağlantıların, evlilik ve ebeveynlik davranışları ile gözlemcilerin bildirdiği çocuk

[131] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[132] Osnat Erel & Bonnie Burman, a.g.e.
[133] Cynthia A. Frosch & Sarah C. Mangelsdorf, a.g.e

davranış problemleri arasında olduğu belirtmektedirler. Çalışmamızda, çocuklar, ebeveynlerin raporlarının dışında değerlendirilmemişlerdir ve çocukların davranış problemleri ve ebeveyn-çocuk ilişkisi değerlendirmeleri ebeveynlerin algılarını yansıtmaktadır. Bu türdeki herhangi bir diğer çalışmada olabileceği gibi, değerlendirmeyi yapan kişiler, çocuk davranış problemlerini azaltabilir veya ebeveyn-çocuk ilişkilerini sıcak olarak değerlendirmelerini arttırabilirler. Ayrıca, bulguların güvenilirliği, bağımsız kaynaklardan (ör. öğretmenler ve doğrudan gözlemciler) ek veriler elde edilseydi artabilirdi.

Anneler için evlilik uyumsuzluğunun, çocuk davranış problemleri üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkilerinin olması, evlilik uyumsuzluğu ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, çocuk davranışlarını etkilemek için nasıl etkileşime girdiklerine dair araştırmalara odaklaşmanın vaktinin geldiğini göstermektedir. İlerde yapılacak çalışmalarda, çatışmanın bu özelliklerinin, ayrı ayrı ancak, ebeveynlik üzerinde ve dolayısıyla çocuk davranış problemleri üzerinde etkileri olan göstergeler olarak çalışmalara dahil edilmesi, çatışmanın hangi özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etki sahibi olduğunun belirlemek, evlilik problemleri, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin anlaşılmasında katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın bulgularının aile ve çift terapistleri için önemli anlamları bulunmaktadır. Çalışmada, birlikte yaşayan ailelerde, evlilik uyumunun, diğer aile içindeki ilişkilerde etkisinin olduğu bulunmuştur. Aile sistem teorisini kullanmak, terapistlerin çocukların davranış problemlerini çevresel bağlamları içinde anlamak için tüm aile üzerinde odaklanmasını sağlayacaktır. Ayrıca, çocukların sıkıntıları, evlilik uyumsuzluğu ile bağlantılı olabileceğinden, terapi prosesinin bir parçası olmak hem çocuklar hem de ebeveynler için faydalı olacaktır. Evlilik uyumu ebeveyn-çocuk ilişkileri ile kısmen ilgili olduğu için, optimal ebeveynliği geliştiren terapötik önlemler evlilik çatışmasının olduğu evlerde yaşayan çocuklara yardım edebilir.

KAYNAKÇA

ACHENBACH, T.M., 1991 **Manual For The Child Behavior Checklist / 4-18 and 1991 Profile.** Burlington, VT: University of Verment Department of psychiatry.

ANJEL, M.,1993 The Transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire (parq) mother-form: a tool for assessing child abuse, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. , Boğaziçi Üniversitesi.

BELSKY, J., 1990 Parental and nonparental child care and children's socioemotional development: A decade in review. **Journal of Marriage and the Family,** 52, 885-903

BELSKY, J., YOUNGBLADE, L., ROVINE, M. & VOLLING, B., 1991 Patterns of marital change and parent-child interaction. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 487-498.

BRODY, HG., PILLEGRINI, D.A. & SIEGEL, E.I. 1986 Marital quality and mother-child and father-child interactions with school-aged children. **Developmental Psychology**, 22 (3), 291-296.

BUEHLER, C., GERARD, J. M., 2002 Marital conflict, inefective parenting, and adolescents' maladjustment. **Journal of Marriage & Family**, 64 (1).

BUEHLER, C., ANTHONY, C., KRISHNAKUMAR, A., STONE, G., GERARD, J., & PEMBERTON, S., 1997 Interparental conflict and youth problem behaviors: A meta-analyses. **Journal of Child and Family Studies**, 6, 233-247.

COX, M.J.,OWEN, M.T., LEWIS, J.M & HENDERSON, V.K., 1989 Marriage, adult adjustment, and early parenting. **Child Development,** 60, 1015-1024

CRISS, M.M & PETTIT,G.S., 1992 Parenting as a meditor and moderator in the association between marital conflict and child adjustment: A longitudinal study, Poster presented at the Biennial Conference on Human Development,

CUMMINGS, E.M. & DAVIES, P.T., 1994 **Children and Marital Conflict, The Impact of Family Dispute and Resolotion**, The Guilford Press, New York.

CUMMINGS, E.M., DAVIES, P.T. & CAMPBELL, S.B., 2000 **Developmental Psychopathology and Family Process: Theory, Research and Clinical Implications.** The Guilford Press, New York

ÇELİK, M., 1997 Marital satisfaction, parental agreement on child rearing and parental perception of child's adjustment, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi

DARLING,N & STEINBERG,L., 1993 Parenting style as context: an integrative model. **Psychological Bulletin,** 113 (3), 487-498.

DAVIES P.T. & CUMMINGS, E.M., 1994 Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. **Psychological Bulletin,** 116 (3), 387- 411.

DAVIES, P. T. & CUMMINGS, E. M., 1998 .Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. **Child Development,** 69, 124-139.

DÖKMEN, Z.Y., 1999 Anneyle ve babayla algılanan benzerlik:bazı anne, baba ve kişi özelliklerinin rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**, 12 (40), 19-34.

EMERY,R.E.,1982 Interparental conflict and the children of discord and divorce. **Psychological Bulletin**, 82 (2), 310-330.

EMERY, R. E., FINCHAM, F. D. & CUMMINGS, E. M., 1992 Parenting in context: Systemic thinking about parent conflict and its influence on children. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 60, 909-912.

EREL, O.& BURMAN, B., 1995 Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. **Psychological Bulletin,** 118 (1), 108-132.

FAUBER, R., FOREHAND, R., THOMAS, A. M., & WIERSON, M. ,1990 A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. **Child Development,** 61, 1112-1123.

FINCHAM, F.D., GRYCH, J.H. & OSBORNE, L.N., 1994 Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges

for longitudinal research. **Journal of Family Psychology,** 8 (2), 128-140.

FINCHAM, F.D., 1998 Child development and marital relations. **Child Development**, 69 (2), 543-574.

FROSCH, C.A & MANGELSDORF, S.C., 2001 Marital behavior, parenting behavior, and multiple reports of preschoolers' behavior problems: mediation or moderation? **Developmental Psychology**, 37 (4), 502-519.

GONZALES, N.A., PITTS, S.C., HILL, N.E. & ROOSA, M.W., 2000 A mediational model of the impact of interparental conflict on child adjustment in a multiethnic low-income sample. **Journal of Family Psychology,** 14 (3), 365-379.

GOLDBERG, W.A., & EASTERBROOKS, M.A., 1984 Role of marital quality in toddler development. **Developmental Psychology**, 20 (3), 504-514.

GURMAN, A. S. 1978, "Contemporary Marital Therapies. A Critique and Comparative Analysis of Psychoanalytic Behavioral and Systems Theory Approaches", **Marriage and Marital Therapy, Psychoanalytic, Behavioral and Systems Theory Perspectives**, edited by: Thomas J. Paolino & Barbara S. McCrady, Brunner / Mazel Publishers, New York.

GRYCH, J. H. & FINCHAM, F.D., 1990 Marital conflict and childrens adjustment: A cognitive-contextual framework. **Psychological Bulletin,** 108, 267-290.

HALEY J. 1988 **İletişim**, Çark Yayınları, Ankara.

HAROLD, G. T., FINCHAM, F. D., OSBORNE, L. N., & CONGER, R. D., 1997 Mom and dad are at it again: Adolescent perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress. **Developmental Psychology,** 33, 333-350.

HOLDEN, G. F., & RITCHIE K.L., 1991 Linking extreme marital discord, child rearing, and child behavior problems: evidence from battered women. **Child Development,** 62, 311-327.

HOWES, P., & MARKMAN, H.J., 1989 Marital quality and child functioning: A longitudinal investigation. **Child Development,** 60, 1044-1051.

KASTRO, R. M.,1998 Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkinda Bir Çalışma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, s. 67.

KATZ, L.F. & GOTTMAN, J. M., 1993 Patterns of marital conflict predict childrens Internalizing and externalizing behaviors. **Developmental Psychology**, 23 (6), 940-950.

KATZ, L. F., & GOTTMAN, J. M., 1997 Buffering children from marital conflict and dissolution. **Journal of Clinical Psychology,** 26, 157-171.

KATZ, L. F., & GOTTMAN, J. M., 1996 Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and co-parenting mechanisms. İ.y.e. J. P. McHale, & P. A. Cowan (Eds.) **Understanding how family-level dynamics affect children's adjustment: Studies of two-parent familİes. New directions for child development**, 74, 57-76. San Francisco: Jossey-Bass, Inc.

KELLY, J.B., 2000 Chilren's adjustment in conflicted marriage and divorce: a decade review of research. **Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry,** 39 (8), 963-973.

KRISHNAKUMAR, A., & BUEHLER, C., 2000 Interparental conflict and parenting behaviors: a meta-analytic review. **Family Relations,** 49 (1), 25-45

MANN, B.J. & MCKENZIE, E.P., 1996 Pathways among marital functioning, parental behaviors, and child behavior problems in school age boys. **Journal of Clinical Child Psychology,** 25 (2), 183-191.

MELVİLLE, K., 1988 **Marriage and Family Today,** Random House, New York, 302-303

MINUCHIN, S., 1974 **Families and family therapy**. Cambridge, MA: Harvard University Press

OWEN, M.T & COX, M.J., 1997 Marital conflict and the development of infant parent-attachment relationships. **Journal of Family Psychology,** 11 (2), 152-164.

ÖNER, N., 1997 **Türkiye'de kullanılan psikolojik testler. Bir başvuru**

kaynağı. 3. Basım.Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

ÖZ, İ. P., 1999 — The Relationship Between Children's Adjustment Problems and Their Perceptions of Marital Conflict", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

ÖZKAN, S. T., 1995 — Effects of Spousal Abuse on the psychological well-being of his partner and evalution of marital satisfaction and adjustment, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

PAPP, P.,1983 — **The Process of Change**, The Guilford Press, New York, pp.7.

ROHNER, R.P., KHALEQUE, A & COURNOYER, D.E. 2002, Parental acceptance and rejection teory. Retrieved October 20, 2002 from http://www.ucc.uconn.edu/~rohner/intropar.html

SPANIER, G.B., 1976 — Measuring dyadic adjustment: new scale for assessing the quality of marriage and similar dyads. **Journal of Marriage and The Family,** 38, 15-28.

STEINGRASS, P., 1978 — The Conceptualization of Marriage from a Systems Theory Perspective, **Marriage and Marital Therapy, Psychoanalytic, Behavioral and Systems Theory Perspectives,** edited by:Thomas J. Paolino & Barbara S. McCrady, , Brunner / Mazel Publishers, New York.

SÜMER, N VE GÜNGÖR, D., 1999 Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. **Türk Psikoloji Dergisi**, No: 14 (44), s.35-58

YAVUZ, A.A., 1995 — The Dyadic Adjustment Scale: a validation study with a turkish sample, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi

YILMAZ, A., 1999 — Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. **Türk Psikoloji Yazıları**, No: 3(1), s.99-118

YILMAZ, A., 2001 — Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. **Türk Psikoloji Dergisi**, No:16 (47), s. 1-23.

EKLER

EK 1

ANNE BABA BİLGİ FORMU

ANNE BABA BİLGİ FORMU

Formu Dolduran Kişi	:	Anne	Baba
		o	o
Annenin yaşı	:		
Babanın yaşı	:		
Eğitimi (En son bitirdiği okul):		Anne	Baba
Ortaokul		o	o
Lise		o	o
Yüksek		o	o
Annenin mesleği	:		
Annenin işi	:		
Babanın mesleği	:		
Babanın işi	:		
Kaç çocuğunuz var?	:		
Çocuklarınızın yaşları	:		
Çalışmaya katılan çocuğunuzun adı,cinsiyeti ve doğum tarihi	:		
Ekonomik durum	: Çok iyio	İyio	Ortao Düşüko Çok düşüko
Aile yapısı	: Çekirdek mi o		Geniş aile mi o
Kaç yıllık evlisiniz?	:		
Nasıl evlendiniz?	: Tanışıp anlaşarak o		Görücü usülü ile o Akrabao

EK 2

ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ

ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ

İlişikte, çiftler hakkında bazı cümleler bulunmaktadır. Size uyan seçeneğe (x) işareti koyunuz. Hiç bir cümle için uzun uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz Kararsızlığa düşerseniz, aklınıza gelen ilk seçenek doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen, her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Arada bir anlaşamayız	Çok sık anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Hiç bir zaman anlaşamayız
5	4	3	2	1	0

5	4	3	2	1	0	
☒	☐	☐	☐	☐	☐	1. Aile gelirinin idaresi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	2. Eğlenceyle ilgili konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	3. Dini konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	4. Sevgi gösterme şekillerinde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	5. Arkadaşlar
☐	☐	☐	☐	☐	☐	6. Cinsel ilişkiler
☐	☐	☐	☐	☐	☐	7. Toplumsal örf ve adetlerle ilgili olarak
☐	☐	☐	☐	☐	☐	8. Yaşam felsefesi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	9. Kendinizin ya da eşinizin ailesiyle ilişkilerde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	10. Önemli olduğuna inanılan amaç, hedef ve diğer konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	11. Birlikte geçirilen zaman konusunda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	12. Çok önemli kararlar verirken
☐	☐	☐	☐	☐	☐	13. Ev işlerinde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	14. Boş zaman ilgi ve uğraşlarında
☐	☐	☐	☐	☐	☐	15. Mesleki kararlarda

Her zaman	Çoğu zaman	Yeterince	Ara sıra	Nadiren	Hiç
0	1	2	3	4	5

0	1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	16. Boşanmayı, ayrı yaşamayı veya ilişkinizi sonlandırmayı ne sıklıkta tartışıyor veya düşünüyorsunuz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	17. Kavga sonrasında siz veya eşiniz ne sıklıkta evi terkeder?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	18. Sizce genellikle, siz ve eşiniz arasında işler ne sıklıkta yolunda gider?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	19. Eşinize içinizi döker misiniz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	20. Evlendiğiniz (veya birlikte olduğunuz) için hiç pişmanlık duyar mısınız?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	21. Eşinizle ne sıklıkta münakaşa edersiniz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	22. Eşinizle ne sıklıkta birbirinizi sinirlendirecek şeyler yaparsınız?

Her gün	Hemen her gün	Ara sıra	Nadiren	Hiç
4	3	2	1	0

4	3	2	1	0	
☐	☐	☐	☐	☐	23. Eşinizi öper misiniz?

Hepsi	Çoğu	Bazıları	Çok azı	Hiçbiri
4	3	2	1	0

4	3	2	1	0	
☐	☐	☐	☐	☐	24. Eşinizle ev dışındaki meraklarınızın ne kadarını birlikte gerçekleştirirsiniz?

Aşağıdakilerin siz ve eşiniz arasında ne sıklıkta olduğunu söyleyebilir misiniz?

Hiç	Ayda birden az	Ayda bir veya iki	Haftada bir veya iki	Her gün bir kere	Daha sık
0	1	2	3	4	5

0	1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	25. Heyecan verici, keyifli fikir alışverişleri
☐	☐	☐	☐	☐	☐	26. Beraber gülme
☐	☐	☐	☐	☐	☐	27. Birlikte sakin bir şekilde tartışma
☐	☐	☐	☐	☐	☐	28. Bir konu üzerinde beraber çalışma

Aşağıdakiler, çiftlerin bazan anlaşıp bazan karşıt düştüğü şeylerdir. Aşağıdaki konular geçtiğimiz bir kaç hafta içinde aranızda fikir ayrılığı yarattıysa veya ilişkinizde sorun haline geldiyse, bunu belirtiniz (Evet veya Hayır olarak işaretleyiniz).

(0) Evet	(1) Hayır	
☐	☐	29. Cinsel ilişki için fazla yorgun düşmek
☐	☐	30. Sevgi göstermemek

31. Aşağıdaki çizgi üzerinde yer alan noktalar ilişkinizdeki değişik mutluluk derecelerini ifade etmektedir. "Mutlu" noktası çoğu ilişkideki mutluluk derecesini ifade eder. Lütfen, her şeyi düşünerek ilişkinizin mutluluk derecesini en iyi tarif eden noktayı, çevresine bir daire çizerek gösteriniz.

0	1	2	3	4	5	6
Son derece mutsuz	Epey mutsuz	Biraz mutsuz	Mutlu	Çok mutlu	Son derece mutlu	Mükemmel

32. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, ilişkinizin geleceğiyle ilgili hissettiklerinizi en iyi tanımlar?

5 İlişkimin başarılı olmasını son derece fazla istiyorum ve öyle olması için her türlü şeyi yaparım
4 İlişkimin başarılı olmasını çok istiyorum ve öyle olması için elimden gelen her şeyi yaparım
3 İlişkimin başarılı olmasını çok istiyorum ve öyle olması için kendi payıma düşeni gerçekleştiririm
2 İlişkim başarılı olursa iyi olurdu ve başarılı olması için şimdi yaptığımdan daha fazlasını yapamam
1 İlişkim başarılı olsa iyi olurdu, fakat ilişkiyi sürdürmek için şu an yaptığımdan daha iyisini yapmayı reddediyorum
0 İlişkim hiç bir zaman başarılı olamaz ve ilişkiyi devam ettirmek için daha fazla yapabileceğim bir şey yok

EK 3

ÇOCUK VE GENÇLER İÇİN DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

4-18 YAŞ ÇOCUK VE GENÇLER İÇİN DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Aşağıda çocukların özelliklerini tanımlayan bir dizi madde bulunmaktadır. Her bir madde çocuğunuzun şu andaki ya da son 6 ay içindeki durumunu belirtmektedir. Bir madde çocuğunuz için çok ya da sıklıkla doğru ise 2, bazen ya da biraz doğru ise 1, hiç doğru değil ise, 0 sayılarını yuvarlak içine alınız. Lütfen tüm maddeleri işaretlemeye çalışınız.

0	1	2	1. Yaşından küçük çocuk gibi davranır.
0	1	2	2. Alerjisi vardır (Yeme, koklama ile, tozlu bir yerde bulunmakla kaşıntı, döküntü, göz yaşarması vs. olması)
0	1	2	3. Çok tartışır.
0	1	2	4. Astımı (nefes darlığı) vardır.
0	1	2	5. Karşı cinsten biri gibi davranır.
0	1	2	6. Kakasını tuvaletten başka yerlere yapar.
0	1	2	7. Övünür, yüksekten atar, hava yapar.
0	1	2	8. Dikkatini uzun süre bir konu üzerinde toparlayamaz.
0	1	2	9. Bazı düşünceleri kafasına takar ve bunları aklından çıkaramaz (açıklayınız)_____
0	1	2	10. Yerinde rahat duramaz, çok hareketlidir.
0	1	2	11. Yetişkinlerin dizinden ayrılmaz, onlara çok bağımlıdır.
0	1	2	12. Yalnızlıktan yakınır.
0	1	2	13. Kafası karışıktır, şaşkın görünür.
0	1	2	14. Çok ağlar.
0	1	2	15. Hayvanlara eziyet eder.
0	1	2	16. Başkalarına eziyet eder, zalimce ve kötü davranır.
0	1	2	17. Hayale dalıp gider, kendini unutur.
0	1	2	18. Bile bile kendine zarar verir ya da intihar girişiminde bulunur.
0	1	2	19. Hep dikkat çekmek ister.
0	1	2	20. Eşyalarına zarar verir.
0	1	2	21. Ailesine ya da başkalarına ait eşyalara zarar verir.
0	1	2	22. Evde söz dinlemez.
0	1	2	23. Okulda söz dinlemez.
0	1	2	24. İştahsızdır, az yemek yer.
0	1	2	25. Diğer çocuklarla geçinemez.
0	1	2	26. Yanlış davranışından dolayı suçlanmış gibi görünmez.
0	1	2	27. Genellikle kıskançtır.
0	1	2	28. Yenilip içilmeyecek şeyleri yer, ya da içer (kum, kil, kalem, silgi gibi)

			(açıklayınız)_____
0	1	2	29. Bazı hayvanlardan ve okul dışı ortamlardan ya da yerlerden korkar (açıklayınız)_____
0	1	2	30. Okula gitmekten korkar.
0	1	2	31. Kötü bir şey düşünmek ya da yapmaktan korkar.
0	1	2	32. Mükemmel olmasının gerektiğine inanır.
0	1	2	33. Kimsenin onu sevmediğine inanır ve bundan yakınır.
0	1	2	34. Başkalarının ona zarar vereceğini, kötülük yapacağını düşünür.
0	1	2	35. Kendini değersiz hisseder.
0	1	2	36. Çok sık bir yerlerini incitir, başı beladan kurtulmaz.
0	1	2	37. Çok kavga, dövüş eder.
0	1	2	38. Onunla çok alay edilir (Arkadaşları onunla çok alay eder).
0	1	2	39. Başı belada olan kişilerle dolaşır.
0	1	2	40. Olmayan sesler işitir (açıklayınız)_____
0	1	2	41. Düşünmeden ya da aniden hareket eder (aklına eseni yapar)
0	1	2	42. Başkalarıyla beraber olmaktansa yalnız kalmayı tercih eder.
0	1	2	43. Yalan söyler ve hile yapar.
0	1	2	44. Tırnaklarını yer.
0	1	2	45. Sinirli ve gergindir.
0	1	2	46. Kas seğirmeleri, tikleri vardır.
0	1	2	47. Gece kabusları, korkulu rüyaları vardır.
0	1	2	48. Diğer çocuklar tarafından sevilmez.
0	1	2	49. Diğer çocuklar tarafından sevilmez.
0	1	2	50. Çok korkak ve kaygılıdır.
0	1	2	51. Baş dönmesi vardır.
0	1	2	52. Kendini çok suçlu hisseder.
0	1	2	53. Aşırı yemek yer.
0	1	2	54. Çok kiloludur.
0	1	2	55. Aşırı yorgundur.
			56. Tıbbi nedeni bilinmeyen bedensel şikayetleri vardır.
0	1	2	a. Ağrılar, sızılar.
0	1	2	b. Baş ağrıları
0	1	2	c. Bulantı, kusma hissi
0	1	2	d. Gözle ilgili şikayetler (açıklayınız)_____
0	1	2	e. Döküntüler ya da başka cilt sorunları.
0	1	2	f. Mide-karın ağrısı ve kramplar.
0	1	2	g. Kusma.
0	1	2	h. Diğer (açılayınız)_____

0	1	2	57. İnsanlara fiziksel saldırıda bulunur.
0	1	2	58. Burnuyla, cildiyle, vücudunun başka kısımlarıyla oynar ve yolar (açıklayınız)_____
0	1	2	59. Herkesin içinde cinsel organıyla oynar.
0	1	2	60. Cinsel organlarıyla çok fazla oynar.
0	1	2	61. Okul başarısı düşüktür.
0	1	2	62. Dengesiz ve sakardır.
0	1	2	63. Kendinden büyük çocuklarla olmayı tercih eder.
0	1	2	64. Kendinden küçük çocuklarla olmayı tercih eder.
0	1	2	65. Konuşmayı reddeder.
0	1	2	66. Bazı hareketleri tekrar tekrar yapar (tanımlayınız)_____
0	1	2	67. Evden kaçar.
0	1	2	68. Çok bağırır, çağırır.
0	1	2	69. Sır vermez, düşüncelerini kendine saklar.
0	1	2	70. Olmayan şeyleri görür (açıklayınız)_____
0	1	2	71. Sıkılgan ve utangaçtır.
0	1	2	72. Yangın çıkartır.
0	1	2	73. Cinsel sorunları vardır (açıklayınız)_____
0	1	2	74. Gösterişten hoşlanır, maskaralık yapar.
0	1	2	75. Çekingen ve ürkektir.
0	1	2	76. Çocukların çoğundan daha az uyur.
0	1	2	77. Çocukların çoğundan gece ve gündüz daha çok uyur (açıklayınız)____
0	1	2	78. Kakasıyla oynar ya da etrafa bulaştırır.
0	1	2	79. Konuşma güçlüğü vardır (açıklayınız)_____
0	1	2	80. Boş gözlerle uzun uzun bakar.
0	1	2	81. Evden çalmaları vardır.
0	1	2	82. Evin dışında çalmaları vardır.
0	1	2	83. İhtiyacı olmayan nesneleri toplar, biriktirir (tanımlayınız)_____
0	1	2	84. Acayip, tuhaf davranışları vardır (açıklayınız)_____
0	1	2	85. Acayip, tuhaf düşünceleri vardır (açıklayınız)_____
0	1	2	86. İnatçı, somurtkan ve rahatsız edicidir.
0	1	2	87. Duygu durumunda ani değişiklikler olur.
0	1	2	88. Çok sık küser.
0	1	2	89. Şüphecidir.
0	1	2	90. Küfürlü ve açık saçık konuşur (açıklayınız)_____
0	1	2	91. Kendini öldürmekten söz eder.
0	1	2	92. Uykuda yürür ve konuşur (açıklayınız)_____
0	1	2	93. Çok fazla konuşur.

0	1	2	94. Başkalarıyla çok dalga geçer, alay eder.
0	1	2	95. Öfke nöbetleri vardır, çok çabuk öfkelenir.
0	1	2	96. Cinsel konuları fazlaca düşünür.
0	1	2	97. İnsanları tehdit eder.
0	1	2	98. Parmak emer.
0	1	2	99. Temizliğe ve titizliğe aşırı düşkündür.
0	1	2	100. Uyku sorunu vardır.
0	1	2	101. Okuldan kaçar, dersini asar.
0	1	2	102. Hareketsiz ve yavaştır, enerjik değildir.
0	1	2	103. Mutsuz, üzgün, çökkün ve bezgindir.
0	1	2	104. Çok gürültücüdür.
0	1	2	105. Tıbbi amaç dışında alkol ya da ilaç kullanır (açıklayınız)_____
0	1	2	106. Etrafındaki eşyalara amaçsız olarak zarar vermekten zevk alır.
0	1	2	107. Gündüz altını ıslatır.
0	1	2	108. Yatağını ıslatır.
0	1	2	109. Sızlanır, mızırdanır.
0	1	2	110. Karşı cinsten olmayı ister.
0	1	2	111. İçe kapanıktır, başkalarıyla birlikte olmayı istemez.
0	1	2	112. Evhamlıdır, her şeyi dert edinir.
0	1	2	113. Çocuğunuzun yukarıdaki listede belirtilmeyen başka sorunu varsa lütfen yazınız.

EK 4

AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU ÖLÇEĞİ

AİLE HAYATI ve ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU ÖLÇEĞİ*

İlişikte aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadeleri okuyup, şu şekilde değerlendiriniz.

4	3	2	1
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum

Görüşünüzü bu sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur. Sadece kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için bütün soruların cevaplandırılması çok önemlidir. Onun için, bazı ifadeler birbirine benzer dahi olsa, yine de cevaplandırmanızı rica ederiz.

1.	Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.	4	3	2	1
2.	Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	4	3	2	1
3.	Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	4	3	2	1
4.	Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	4	3	2	1
5.	Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.	4	3	2	1
6.	Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.	4	3	2	1
7.	Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki, zamanını boşa geçirmesi affedilmez.	4	3	2	1
8.	Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.	4	3	2	1
9.	Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmamasıdır.	4	3	2	1
10.	Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	4	3	2	1
11.	Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	4	3	2	1
12.	Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	4	3	2	1
13.	Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.	4	3	2	1
14.	Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.	4	3	2	1
15.	Anne babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.	4	3	2	1
16.	Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.	4	3	2	1
17.	Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.	4	3	2	1
18.	Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.	4	3	2	1
19.	Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.	4	3	2	1
20.	Bir çocuğa ne olursa olsun döğüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	4	3	2	1

21.	Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok normaldir.	4	3	2	1
22.	Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	4	3	2	1
23.	Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.	4	3	2	1
24.	Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.	4	3	2	1
25.	Küçük bir çocuk, cinsiyet konusundan sakınmalıdır.	4	3	2	1
26.	Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında herşeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	4	3	2	1
27.	Uyanık bir anne-baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	4	3	2	1
28.	Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler	4	3	2	1
29.	Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.	4	3	2	1
30.	Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	4	3	2	1
31.	Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pekçok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.	4	3	2	1
32.	Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	4	3	2	1
33.	Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.	4	3	2	1
34.	İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	4	3	2	1
35.	Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	4	3	2	1
36.	Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	4	3	2	1
37.	Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.	4	3	2	1
38.	Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu incitecekleriden korkarlar.	4	3	2	1
39.	Bir çocuğa başı derde girdiğinde döğüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.	4	3	2	1
40.	Anne baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.	4	3	2	1
41.	Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendini evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.	4	3	2	1
42.	Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.	4	3	2	1

43.	Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.	4	3	2	1
44.	Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.	4	3	2	1
45.	Eğer anne babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	4	3	2	1
46.	Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.	4	3	2	1
47.	Bir çocuk eninde sonunda anne-babasınınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.	4	3	2	1
48.	Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştirmiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.	4	3	2	1
49.	Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.	4	3	2	1
50.	Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.	4	3	2	1
51.	Anne babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.	4	3	2	1
52.	Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.	4	3	2	1
53.	Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.	4	3	2	1
54.	Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.	4	3	2	1
55.	Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.	4	3	2	1
56.	Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	4	3	2	1
57.	Anne babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.	4	3	2	1
58.	Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.	4	3	2	1
59.	Çocukların toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	4	3	2	1
60.	Anne ve babaya sadakat herşeyden önce gelir.	4	3	2	1

EK 5
AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİ FORMU (ANNE FORMU)

AİLE - ÇOCUK İLİŞKİLERİ FORMU*
(ANNE)

KOD

İlişikte annenin çocuğa karşı çeşitli davranış şekillerini içeren ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatle okuyup, kendi davranışınıza ne derece uyduğunu düşününüz. Fazla zaman kaybetmeden ilk düşüncenizi kaydediniz. Eğer ifade sizin için **doğru** ise, hemen hemen, her zaman doğru veya bazen doğru şıkkını çarpılamak (x) suretiyle işaretleyiniz. İfade sizin için **doğru değil** ise, nadiren doğru veya hiçbir zaman doğru değil şıkkını çarpılayarak işaretleyiniz.

Doğru ya da yanlış cevap yoktur.Soruları cevaplarken çocuğunuza karşı genelde nasıl davrandığınızı düşününüz. Soruların tamamını dürüst, samimi ve gerçekçi bir şekilde cevaplamanız önemlidir. Soruları bu okulun orta 2 sınıfındaki çocğunuzla olan ilişkinizi düşüerek yanıtlayınız.

	BENİM İÇİN DOĞRU		**BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL**	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
Örnek:				
Çocuğum iyi davrandığı zaman ona sarılır öperim	[x]	[ ]	[ ]	[ ]

Çocuğunuz iyi davrandığında hemen hemen her zaman ona sarılıp öpüyorsanız örnekte gösterildiği şekilde işaretleyiniz.

*Bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Doç.Dr.Fatoş Erkman ile Yüksek Lisans Öğrencisi Miryam Anjel tarafından yapılmıştır. Araştırma amacıyla kullanılabilmesi için yukarıda anılan araştırmacılardan izin alınması gerekir.

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
1. Ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.	☐	☐	☐	☐
2. Çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım.	☐	☐	☐	☐
3. Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım.	☐	☐	☐	☐
4. Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.	☐	☐	☐	☐
5. Günlük yaşantımızı çocuğumla tartışır ve fikrini alırım.	☐	☐	☐	☐
6. O beni dinlemediği zaman çocuğumu başkalarına şikayet ederim.	☐	☐	☐	☐
7. Çocuğumla candan ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
8. Çocuğumu arkadaşlarını eve getirmesi için cesaretlendiririm ve onların iyi vakit geçirmesine gayret ederim.	☐	☐	☐	☐
9. Çocuğumla alay ederim.	☐	☐	☐	☐
10. Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezlikten gelirim.	☐	☐	☐	☐
11. Kızgın olduğum zaman çocuğuma bağırırım.	☐	☐	☐	☐
12. Çocuğumun bana güvenip açılmasını kolaylaştırırım.	☐	☐	☐	☐
13. Çocuğuma sert davranırım.	☐	☐	☐	☐
14. Çocuğumun etrafımda olmasından hoşlanıyorum.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
15. Çocuğum bir şeyi iyi yaptığında onun gurur duymasını sağlıyorum.	☐	☐	☐	☐
16. Haketmediği zaman bile çocuğuma vururum.	☐	☐	☐	☐
17. Çocuğum için yapmam gereken şeyleri unutuyorum.	☐	☐	☐	☐
18. Çocuğumu başkalarına överim.	☐	☐	☐	☐
19. Kızgın olduğum zaman çocuğumu cezalandırırım.	☐	☐	☐	☐
20. Çocuğumla şefkat ve sevgi dolu konuşurum.	☐	☐	☐	☐
21. Çocuğuma karşı çok sabırsızım.	☐	☐	☐	☐
22. Çocuğumun sorularına cevap veremeyecek kadar meşgulüm.	☐	☐	☐	☐
23. Çocuğuma içerliyorum.	☐	☐	☐	☐
24. Çocuğumu hakettiği zaman överim.	☐	☐	☐	☐
25. Çocuğum sinirime dokunur.	☐	☐	☐	☐
26. Çocuğumun kimlerle arkadaşlık ettiği ile ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
27. Çocuğumun hayatındaki olaylarla gerçekten ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
28. Çocuğumla kırıcı konuşurum.	☐	☐	☐	☐
29. Çocuğum yardım istediği zaman anlamazlıktan gelirim.	☐	☐	☐	☐
30. Çocuğumun başı dertte olduğunda ona karşı anlayışsız davranırım.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
31. Çocuğuma istenilen ve ihtiyaç duyulan bir kişi olduğunu hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
32. Çocuğuma sinirime dokunduğunu söylerim.	☐	☐	☐	☐
33. Çocuğuma büyük özen gösteririm.	☐	☐	☐	☐
34. Çocuğum iyi davrandığı zaman onunla gurur duyduğumu söylerim.	☐	☐	☐	☐
35. Çocuğumun kalbini kırarım.	☐	☐	☐	☐
36. Çocuğumun hatırlamamı beklediği olayları unuturum.	☐	☐	☐	☐
37. Çocuğum yanlış hareket ettiği zaman onu artık sevmediğimi hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
38. Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
39. Çocuğum yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ediyorum veya korkutuyorum.	☐	☐	☐	☐
40. Çocuğumla birlikte vakit geçirmekten.hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐
41. Çocuğum üzüldüğü, tasalandığı veya korktuğu zaman ona yardım etmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐
42. Çocuğum kötü davrandığı zaman onu oyun arkadaşlarının yanında küçük düşürürüm.	☐	☐	☐	☐
43. Çocuğumun benimle beraber olmasından kaçınırım.	☐	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DOĞRU DEĞİL	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
44. Çocuğumdan şikayet ederim.	☐	☐	☐	☐
45. Çocuğumun görüşlerine saygı duyarım ve açıkça söylemesi için onu cesaretlendiririm.	☐	☐	☐	☐
46. Çocuğumu olumsuz bir şekilde başka çocuklarla kıyaslarım.	☐	☐	☐	☐
47. Plan yaptığım zaman çocuğumu da göz önünde bulundurum.	☐	☐	☐	☐
48. Benim için uygun olmasa bile, çocuğumun önemli gördüğü şeyleri yapmasına izin veririm.	☐	☐	☐	☐
49. Çocuğum kötü davrandığında onu başka çocuklarla haksız bir şekilde kıyaslarım.	☐	☐	☐	☐
50. Çocuğuma istenmediğini hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
51. Çocuğumun yaptığı şeylere ilgi duyuyorum.	☐	☐	☐	☐
52. Çocuğum kötü davrandığı zaman ondan utandığımı söylerim.	☐	☐	☐	☐
53. Çocuğuma onu sevdiğimi hissettiririm.	☐	☐	☐	☐
54. Çocuğuma nazik ve yumuşak davranırım.	☐	☐	☐	☐
55. Çocuğum yanlış davrandığında onu utandırmaya veya suçlu hissettirmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐
56. Çocuğumu mutlu etmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐

Şimdi başa dönerek, boş bıraktığınız soruları cevaplayınız.

EK 6
İZİN YAZISI

Sayın Veli,

Bu mektubun amacı sizi İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü tarafından yürütülen bir araştırma hakkında bilgilendirmek ve yardımlarınızı istemektir. Araştırma evlilik yaşamı, çocuk yetiştirme tutumu ve çocuğun davranışları arasındaki ilişkinin araştırılmasını amaçlamaktadır. Bu konuda yurt dışında yapılmış çok sayıda araştırma olmasına rağmen, ülkemizdeki çalışmalar son derece yetersizdir. Ailenizin araştırmamıza katılımı, yeterince eğilinmemiş olan bu önemli konuda bilgi birikimine katkı sağlaması açısından çok kıymetli olacaktır. Bu nedenle ilginizi ve yardımlarınızı rica ediyorum.

Araştırmanın verilerinin 8-10 yaşlarındaki öğrenciler ve ebeveynlerinden toplanması planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çocuğunuzun okulu ve çocuğunuz tesadüfen seçilmiş ve onun aracılığı ile de size ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılmaya karar verirseniz, çalışmada kullanılacak olan ölçekler çocuğunuz aracılığıyla sizlere iletilecektir. Hedefimiz, tek tek kişiler hakkında değerlendirme yapmak değil; bazı genel eğilimleri belirleyebilmektir. Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacak ve tamamen gizli tutulacaktır.

Yardımlarınız ve ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkürler.

Saygılarımla

Ar.Gör.İdil KAYA
İ.Ü.Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Annenin adı, soyadı :
Babanın adı, soyadı :
Çocuğun adı, soyadı:

Bu çalışmaya katılmayı kabul ediyorum. Hayır ( ) Evet ( )

Lütfen araştırmaya katılmayı düşünüp düşünmediğinize dair ilgili kısmı işaretleyerek bu mektubu **ertesi gün** çocuğunuzla okula gönderiniz